

Yeni Bulunan Ahi Şecerenâmesi

M. Murat Öntuğ*

Giriş: Ahiler Uşak'ta

Selçuklu Devleti'nin Anadolu fütuhâtı başlamadan evvel bir kısım Türk boyları çeşitli vesileler ile bölgeye gelip yerleştiler. Türklerin, XI. yüzyılın ortalarında ve son çeyreğinde Pasinler ve Malazgirt savaşlarını kazanmalarına müteakip, doğudan başlamak üzere Anadolu'nun iç alanlarına doğru tedrici yayıldıkları görüldü. Bizans İmparatorluğunu mağlup eden Selçuklu komutanları kısa zamanda Saltuklular, Danişmendliler, Artuklular ve Mengücekliler adlarıyla Anadolu'ya ilk Türk beyliklerini kurdular. Doğu ve İç Anadolu bölgelerinde yeni vücut bulan bu beylikler sayesinde doğudan gelen Türkmenlerin yerleşmeleri ve iskân edilme süreçleri hızlandı. Evvel zaferden yaklaşık bir yüzyıl sonra 1176 yılında Miryakefalon savaşının da kazanılması Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesini sağladı. Türkiye Selçuklu Devleti zamanında doğudan Anadolu'ya vuku bulan Türk göçleri devam etti. Bu esnada Asya'da önemli siyasi gelişmeler yaşanıyor. Cengiz Hanın Moğol devletini kurmasıyla beraber, o zamana kadar tarih sahnesinde büyük başarısı olmayan Moğollar, büyük bir imparatorluğa sahip oldular. Alışılmışın dışında değişik savaş taktikleri ile Moğollar kısa zamanda Asya'yı, Doğu ve Orta Avrupa'yı istila etmeyi başardılar. Moğol istilasını durdurmak mümkün olmayınca önce Türkistan, Harezmi, Horasan, İran, Irak ve nihayet Anadolu da istila hareketinden nasibini aldı. XIII. yüzyılın ortalarına doğru Moğollar istila ettikleri ülkelerde nüfusun yerinden oynamasına sebep oldu. Büyük Moğol istilasından dolayı ülkelerini ve memleketlerini terk etmek zorunda kalan derviş, evliya, şeyh, âlim, mutasavvıf, sanatkâr ve niceleri Anadolu'ya gelerek Türk-İslam medeniyetinin yayılıp gelişmesine ve güçlenmesine vesile oldular. Aynı zamanda Anadolu'ya Türk göçleri artarak sürmekteydi. Beklenenin çok üzerinde gerçekleşen büyük Türk göçleri önce Anadolu'nun doğu bölgelerini ve buradan batıya genişleyen yeni göç dalgalarını tetikledi. Türkler yeni yerleşmeye çalıştıkları memleketlerde Selçuklular tarafından yakın ilgi ve himaye görmediler. Göçebe Türkler hayvancılık temelli yaşamları ile yerleşik ahalinin ziraata dayalı

* Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Uşak/TÜRKİYE, muratmustafa.ontug@usak.edu.tr ORCID:0000-0003-0243-4091

hayatı huzursuzluğu arttırdı. Babailer isyanı 1240 yılında Türkmenlerin Selçuklu devletine karşı bir hareketi şeklinde gelişti. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra Türkmenler doğudaki yerlerinden batı, kuzey ve güneydeki yerlere göç ettiler. Bu hal Moğolların Anadolu üzerindeki tazyikini daha da kuvvetlendirdiği gibi Anadolu istilasını hızlandırdı. Selçuklular Moğollar karşısında 1243 yılında Köseadağ savaşında mağlubiyete uğradı ve Selçuklular Moğollara vergi veren tabi bir devlet durumuna düştü. Moğollar, 1258 yılında Bağdat'ı işgal edip halifeyi ortadan kaldırdıktan sonra Suriye bölgesini ele geçirdiler. Bu istila harekâtı, 1260 yılında Memlûkler tarafından, kesin bir şekilde durduruldu. Moğol istilası 1260 yılından sonra Anadolu'nun doğusundan başlayıp batıya doğru yayılmasıyla Ahiler ve Türkmenler, Moğollara karşı büyük bir isyan hareketi başlattılar. Moğollar kendileriyle iş birliği yapmayan Türkmenleri ve Ahileri sıkı takibe alıp yakaladıklarını öldürmek suretiyle büyük katliamlar gerçekleştirdiler¹.

Ahiler Anadolu'da ilk zamanlarda Kayseri, Tokat, Kırşehir, Ankara ve Konya gibi şehirlerde teşkilatlarını kurdular. Moğol istilasına karşı verdikleri mücadeleyi kaybedip, iş yerleri ve malları ellerinden alınan pek çok ahinin öldürülmesi üzerine bu vahşetten kurtulanlar Moğol tahakkümünün zayıf olduğu güney, kuzey ve batı bölgelerine doğru çekilerek buralarda yeni tesis ettikleri zaviye ve tekkelerinde sosyal, kültürel, dinî, eğitim ve iktisadî faaliyetlerini sürdürmeye çalıştılar. Bu bağlamda Anadolu'nun batı tarafına gelen ahilerin bir kısmı Uşak şehrine ve kırsalına zaviye ve tekkelerini kurdular². Germiyanoglu Beyliği döneminde ve öncesinde Uşak ve civarına gelip yerleşen, farklı tasavvufi tarikatlara mensup, şeyhler ve dervişler kısa sürede zaviyelerini tesis ettiler. Yerleştikleri zorlu coğrafyada gelip geçen yolculara ve misafirlere yemek, konaklama gibi imkânlar sağlayan zaviyeler; bir karşılık beklemeden yaptıkları hizmetler ile yöre insanın önce takdirini, sonra da gönüllerini kazandılar. Türk-İslam fütuhatının askeri seferleri öncesinde başlayan ve Türkistan taraflarından Anadolu'ya gelen *Horasan Erenleri* diye bilinen dervişler; Türk kültürünün tanıtılması ve İslam dininin yayılmasına büyük katkılar sundular. Askeri seferler ile kontrol altına alınan Anadolu, dervişlerin çaba ve gayretleriyle bölge insanının gönlünü kazanıp, yeni fethedilen diyarın Türkleşmesi ve İslamlaşmasını sağladı. XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde Uşak kazasından

1 Mikail Bayram, *Ahi Evren ve Ahi Teşkilâtı'nın Kuruluşu*, Konya 1991, s. 114 vd.

2 M. Murat Öntüğü, "XVIII. Yüzyıl Uşak Tekke ve Zaviyeleri", *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)*, C 1, İstanbul 2001, s. 421-434; M. Murat Öntüğü, "Uşak'ta Ahilik ve Ahi Kurumları", *Vakıflar Dergisi*, S. 32, Ankara 2009, s. 143-154; Turan Gökçe, "XVI. Yüzyılda Uşak Zaviyeleri", *CIEPO*, ed. Tuncer Baykara, *XIV. Sempozyum Bildirileri 18-22 Eylül 2000*, Çeşme, TTK, Ankara 2004, s. 201-216.

kaydı bulunan 95 vakfın dağılımı şöyledir: 60 zaviye, 2 tekke, 9 cami, 11 mescit, 1 muallimhâne, 1 mescit ve muallimhâne ile 11 diğer tasniftedir. Bu vakıfların 15'i (%15,8) Uşak şehir merkezinde yer alırken, 80'i (%84,2) kırsal yerlerde olup 46 vakıf Germiyanoglu Beyliği döneminde tesis edilmiştir³. XV-XVI. yüzyılda belli dönemlerde yapılan tahrir kayıtlarından anlaşılacağı üzere Uşak ve kırsalında en yaygın vakıflar zaviye ve tekkelere aittir. Germiyanoglu Beyliği döneminden itibaren Uşak şehirde, köy ve çiftliklerinde açılan zaviyelerden bir kısmı ahiler tarafından yaptırıldı. Bu zaviyeler Osmanlı döneminde de faaliyetlerini sürdürdü ve yörenin sosyal, kültürel ve iktisadi gelişimine katkı sunmaya devam etti. Uşak kazasında ahiler, 4'ü şehir merkezinde ve 3'ü köylerde 7 zaviye tesis ettiler. XV-XIX. yüzyıl vakıf kayıtlarında yer alan zaviyeler şu şekildedir.

Ahi Gasasız Zaviyesi: Uşak şehirdeki zaviyenin bânisi Ahi Gasasız olup vakıf kayıtlarında “*vakf-ı kadim*” şeklinde ifade edilen zaviye XV. yüzyılda harap halde bulunuyordu. Zaviyenin vakıf akarları arasında Uşak Çarşısı'nda 4 dükkân yeri, iki dönüm harap bağ ve 1 boyahane vardı⁴. XVI. ve XVIII. yüzyıl vakıf kayıtlarında adına tesadüf edilmemesi zaviyenin faal olma özelliğini yitirdiğini göstermektedir. Zaviyenin kapanmasıyla vakıflar gelirleri de dağılmıştır⁵.

Ahi Hoca Zaviyesi: Germiyanoglu Beyliği döneminde Uşak şehrine kendi malıyla satın aldığı mülkü üzerine tesis ettiği zaviyenin bânisi Ahi şeyhi olan Ahi Hoca'dır. Germiyanoglu II. Yakup Bey (1387-1429) tarafından tescil edilen zaviyenin vakıflarını; bir bahçe, bir baş-hane, Pazar yerinde üç dükkân ve iki çiftlik teşkil etmekteydi. Bu vakıf yerlerinin statüleri XVI. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Ahi Hoca Zaviyesi'nde görev yapanların Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında düzenlenmiş tecdit berâtları vardır⁶. Zaviyede 1763 yılında zaviyedar ve vakıf mütevellisi görevlerini yürüten Şeyh Ahmet Ramazan aynı zamanda Uşak'ın debbağ şeyhliğini ile yine şehirde bulunan Ahi Mehmet Zaviyesinin zaviyedar ve vakıf mütevellisi cihetlerini birlikte yapmaktaydı⁷. Bu hal XVIII. yüzyılda zaviye ve vakfın devam ettiğini göstermekte olup şehirdeki iki farklı Ahi zaviyesinin yönetimi, vakıfların idaresi ve debbağ şeyhliği gibi birden

3 Mehtap Özdeğer, *15-16. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre Uşak Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001, s. 378-379.

4 Öntüğ, agm., s. 147; Gökçe, agb., s. 215; Özdeğer, age., s. 376.

5 Murat Öntüğ, “Ahi Gazasız”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 103.

6 Özdeğer, age., s. 374; Gökçe, agb., s. 215; Murat Öntüğ, “Ahi Hoca Zaviyesi (Uşak)”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 109.

7 *VGMAD*. nr. 1126, s. 103; Öntüğ, agm., s. 147.

çok farklı görevin bir kişinin üzerinde toplanması, bu vazifelerin nasıl yapıldığı meselesini akla getirmektedir. Şunu ifade etmek gerekir ki; ekonomik kaygılar, paranın değer kaybı, ücret yetersizliği ve kardeşler arasında vazifenin paylaşılması gibi durumlar; bir kişinin vakıftaki görevlerin hemen hepsini üzerine almasına sebep olup özellikle XVIII. yüzyılda sıkça tesadüf edilen bir hal aldığıdır.

Ahi Ziyaretçi/Ziyaretçioğlu Zaviyesi: Uşak şehrine yakın Ziyaretçi Mezraası'nda kurulan zaviyenin bânisi Ahi Ziyaretçioğlu neslinden Şeyh Sinan'dır. Vakfın kurucusu Germiyanoglu beyi Çağdaşan Mehmet Bey'in (1340-1361) oğlu Çağdaşan Süleyman Şah'tır⁸. Zaviyenin adı kurulduğu dönemde *Ziyaretçi/Ziyaretçioğlu* şeklinde yazılmış; XVIII. yüzyıl vakıf kayıtlarında bu isminin yanında *Ziyaretçi Hüsameddin* şeklinde de geçtiği görülmektedir. Bu yüzyılda zaviyede vazifeli şeyhler aynı zamanda Uşak'ta bulunan Hacı Murat Camisi'nin imamlığını yapmaktaydılar⁹. Bu hal zaviyenin Uşak şehrine çok yakın bir yerde tesis edildiğini göstermesi bakımından önemlidir. II. Bayezid dönemi tahrir kayıtlarında XV. yüzyılda harap olduğu anlaşılan zaviye, XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Şeyh Lütfi'nin tasarrufunda tamir ve onarımdan geçirilerek tekrar ihyâ edilmiştir. Vakfın, yıllık geliri 250 akçe olan bir çiftlik arazisi vardı¹⁰. Uşak şehrinde XVIII. ve XIX. yüzyılda faal tek ahi zaviyesidir.

Ahi Sinan oğlu Mehmed Zaviyesi: Germiyanoglu beyi Yakup Çelebi zamanında tescil edilen vakfın bânisi Ahi Sinan'dır. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde kaydı bulunan zaviyenin Kiçi-göbek¹¹ köyünde bir çiftlik vakıf arazisi bulunuyordu¹². Sonraki yüzyıllarda faal olma özelliğini yitirmiş gözükmemektedir. Nitekim XVI. yüzyıl sonrası vakıf kayıtlarına tesadüf edilmemesi bunu doğrulamaktadır.

Ahi Sûfi Zaviyesi: Uşak'a bağlı Çaş Köyü'ndeki zaviyenin bânisi Ahi Sûfi'dir. XVI. yüzyıl tahrir defterlerindeki vakıf kaydında "vakf-ı kadim" şeklinde ifade edilmiştir. Vakfa ait bir çiftlik arazisi vardı¹³. Sonraki dönemlerde vakıf kaydı ve zaviye bilgileri bulunmaması faal olmadığını gösterir.

8 Özdeğer, *age.*, s. 374, 379, 390.

9 Öntüğ, *agm.*, s. 147.

10 BOA. TD. nr. 438, s. 126.

11 Zaviyenin vakıf çiftliği Kiçi-göbek köyünde idi. Bu köyün adı sonraki dönemlerde Ulugöbek, Göbek ve Ulubey şeklinde belgelerde ifade edilmiştir. Bugün Ulubey, Uşak'ın beş ilçesinden biridir.

12 Özdeğer, *age.*, s. 375.

13 Özdeğer, *age.*, s. 376.

Ahi Mehmet Zaviyesi: Uşak şehrine Ahi Mehmet'in yaptırdığı zaviyenin ismine XVIII. yüzyılda rastlanmaktadır. Debbaglar şeyhi Şeyh Ahmet H.1173/1759-1760 yılında zaviyenin ve Ahi Hoca zaviyesinin zaviyedarı ve mütevellisi vazifelerini yürütüyordu. Vakıf akarları arasında Uşak şehrindeki çarşıda üç dükkân ve bir baş-hane vardı¹⁴.

Ahi Baba Zaviyesi: Uşak şehrine yakın Cöherlü¹⁵ köyündeydi. Bânisi ve kurulduğu tarih belli değildir. Zaviyenin adına XIX. yüzyıl belgelerinde tesadüf edilmektedir. H.1251/ M.1835-1836 yılında tevliyet görevini Hacı Şeyh Efendi müştereken yürütüyordu. Vakıf akarları arpa, buğday ve burçaktan oluşan zaviyenin geliri yüksek seviyede idi. Bu gelirin bir kısmı zaviyelerin çoğunda olduğu gibi gelip giden yolcuların iâşesi ve diğer ihtiyaçları karşılanıyordu¹⁶.

Ahi Çiftliği: Uşak şehrinde ve köylerinde bulunan ahi zaviyelerinin dışında Uşak'a bağlı Orta Köyü'nde "Ahi Çiftliği" diye bilenen bir mezraa vardı. Ahilerin kurduğu bu çiftliğin ismine XVIII. yüzyılda rastlanmaktadır. Ahi çiftliği H.1133/ M.1721 yılında günde bir akçe vazife ile İbrahim tasarrufundaydı¹⁷.

Ahilerin Uşak'a gelip yerleşmeleri ve zaviyelerini tesis etmeleriyle; şehirde sosyal, dinî ve ekonomik hayatta önemli gelişmeler meydana gelmeye başladı. Bilindiği üzere Ahi zaviyelerinin her biri belli esnaf grubuna mensup ahiler tarafından kurulmuşlardır. Zaviye mensubu ahiler bir mesleğe mensup, iş yeri sahibi veya çalışanıydı. Kurdukları esnaf teşkilatı içinde meslekte yükselebilmek için ahilik geleneğine bağlı sıkı kuralları yerine getirmek gerekiyordu. Osmanlı Devleti şehirlerinde her esnaf grubu kendi içinde teşkilatlanır ve her birinin ayrı bir esnaf reisi olurdu. Ülkenin diğer şehirlerinde olduğu gibi Uşak'taki esnaf teşkilatının başındaki en büyük reis Ahi Baba olup bu kişi aynı zamanda "Esnaf Şeyhliği" görevini de yürütüyordu. Ahi Baba'nın tüm esnaf grupları arasında büyük saygınlığı ve itibarı vardı. Bu bağlamda esnaflar arasındaki sorunlar resmi makamlara iletilmeden önce Ahi Baba'nın telkin ve tavsiyeleri ile çözümlüyordu. Bütün esnaf teşekküllerinin sistemli şekilde çalışması, şikâyet konularını devlete iletmek, mesleğe yeni girenlere şedd bağlatmak, iş yeri açacak meslek erbabına

14 *VGMAD*, nr. 1126, s. 103; Murat Öntüç, "Ahi Mehmed Zaviyesi (Uşak)", *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 133.

15 Bugünkü adı Gücer olup Uşak'a 7 km mesafedir. Köyün eski kurulduğu yerde harap halde yıkılmış evler vardır.

16 *VGMAD*, nr. 3466, s. 58; nr. 3596, s. 83; BOA, EV, nr. 14008; Murat Öntüç, "Ahi Baba Zaviyesi (Uşak)", *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 45.

17 *VGMAD*, nr. 1116, s. 5; Öntüç, agm., s. 146-147.

izin belgesi vermek, esnaflığa aykırı hareket edenleri cezalandırmak gibi görev ve sorumlulukları vardı¹⁸. Ahilerin Uşak esnafı üzerindeki dinî ve sosyal etkisi Ahi Baba ve Esnaf Şeyhliği sayesinde XVIII. yüzyıldan XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürdü¹⁹. Bu belirtilen zaman aralığında Osmanlı şehirlerinin çoğunda bütün esnafın reisi Ahi Baba yerini Kethüda, Yiğitbaşı gibi diğer esnaf temsilcilerine bırakırken, Uşak esnafı üzerindeki etkisini uzun süre devam ettirdi. Bunun en önemli sebeplerinden biri Uşak'ta dericiliğin çok yaygın ve dericilerin çok güçlü bir esnaf örgütüne sahip olmasıdır. Ahi Baba, aynı zamanda debbağ esnafının başı ve piri olması hasebiyle; kasaplarca kesilen hayvanların derilerini bir tertip ve düzen içinde debbağlara bölüştürmek, debbağhanede derinin tabaklanması, kaliteli derinin üretilmesini sağlamak görevleri arasındaydı. Ahi Baba şehirde yürüttüğü bu görevlerin dışında yaşanan muhitin ihtiyaçlarını gidermek için hayır eserleri de yaptırılırdı. Nitekim Bugün Uşak Karaağaç Mahallesi Gediz yolu köşesindeki H.1232/ M.1816-1817 tarihli çeşmenin bânisi Ahi Baba Hacı Mehmed Ağa'dır²⁰. Çeşme XVIII. yüzyılında suyu akan ve kullanılan çeşme bugün bir evin duvarına bitişik halde suyu akmayıp, âtlı durumdadır.

I. Uşak'ta Dericilik ve Ahi Şecerenâmesi

Uşak şehirinde derinin tabaklanması ve işlenmesi çok eskiden beri yapılmaktaydı. Ahi Baba'nın nezaretinde gerçekleşen dericilik şehrin önemli gelir kaynağı idi. II. Bayezid dönemi tahrir defterine göre; 1520 yılında Uşak şehrinin toplam hasılatı 25.000 akçedir. Bu gelirin önemli bir kısmını 5.188 (%20,7) akçe ile "*hâsul-ı somak*" oluşturmaktaydı²¹. Derinin tabaklanması ve boyacılık alanlarında kullanılan somak/sumak²² ağacı türü çok yaygın değildir. Uşak'ta XVI. yüzyılın başında bu ağacın meyvesinden kayda değer bir gelir elde edilmesi; yörede ciddi miktarda somak ağacı bulunduğunu ve şehirde dericiliğin ne kadar gelişmiş bir meslek

18 Mehmet Ali Hacıgökmen, "Ahi Şecere-nâme ve Fütüvvet-nâmelerine Göre Ahi Zaviyeleri", *Ahilik, Ahilik Teşkilatı ve Konya'daki İzleri*, (Ed. Ahmet Özdemir, Konya Kitabı, S. XIV, (Özel Sayı Aralık 2013), Konya 2013, s. 70.

19 Uşak Temettuat Tahrir Defterine göre; 1844 yılında Uşak'ta deri ve dokuma sektörünün en gelişmiş esnaf kolu olduğu açıktır. Fakat dericiliğin bu kadar gelişmiş olmasına rağmen görevliler arasında Ahi Baba'nın adının yer almaması, esnaf üzerinde etkisi kalmadığını gösterir. Bk. Mehtap Özdeğer, "19. Yüzyılda Uşak Şehirinde Ekonomik e Sosyal Hayat", *21. Yüzyıl Eşiğinde Uşak Sempozyumu* (25-27 Ekim 2001), C I, İstanbul 2001, s. 231-258; Öntüğü, agm., s. 149-150.

20 Murat Öntüğü, "Ahi Baba Çeşmesi", *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 41.

21 Özdeğer, *age.*, s. 78-79.

22 Somak/Sumak: Sıcak yerlerde yetişen, yaklaşık 150 türü bulunan mercimek büyüklüğünde meyvesi olan bir ağaçtır. Derinin tabaklanması ve boyacılıkta kullanılır.

olduğunu gösterir. Aynı yüzyılda Uşak şehrinde 1 boyahane ve 2 debbağhanenin varlığı bu durumu teyit etmektedir. Uşak'taki 1894 tarihli büyük yangın felaketinden dört yıl sonra 1898 (H.1316) tarihli *Hüdavendigâr Vilâyeti Salnâmesine* göre; Uşak kasabasında 117 un değirmeni, kilim ve halı iplerini boyamak için 20 boyahane, deri tabaklanan 15 debbağhane bulunuyordu²³. Şemseddin Sami, *Kamûsü'l-a'lâm* adlı eserinde şehirde 35 debbağhane olduğunu yazmaktadır²⁴.

Uşak'ta dericilik zaman içinde benimsenerek, yaygın bir meslek kolu haline geldi. Derinin işlendiği Tabakhaneler/Debbağhaneler, Uşak şehir merkezinin içinden geçen çayın her iki kenarında kuruluydu. Eskiden deriler sele yardımı ile bu çayda ıslatılıp yıkıldığından bu çaya, *Dokuzsele Çay* veya *Tabakhane Çay* deniliyordu. Eski Tabakhane, Doğala semtinde Tabakhane Camii (Keleter Camii) ve Tabakhane Hamamı civarında Dokuzsele Çayı'nın başladığı yerde idi. Şehrin hızla büyüüp genişlemesi, tabakhanelerin yetersizliği ve kent merkezinin içinde kalmasından dolayı 1938-1941 yılları arasında yine bu çayın kenarında bulunan yeni yerine taşınmıştır. Eski Tabakhane deri esnafının ibadeti için ahşaptan yapılmış tek katlı Keleter Camii vardı. Dericilerin Yeni Tabakhane taşınmasıyla birlikte 1941 yılında deri esnafı tarafından minaresi, içi ve dışı tamamen ahşaptan tek katlı bir cami inşa edilmiştir. Yeni Tabakhane Camii ufak onarımlar geçirmek suretiyle yaklaşık 45-46 yıl boyunca tabak esnafının ibadet yeri olarak kullanıldı. Yeni Tabakhane camisinin 1986 yılında yıkımı esnasında kapının ilerisinde çürümüş tahta zemin sökülürken tahtaların altında rulo halinde iplerle bağlanmış eski yazılı senetler ve sonradan Ahi şecerenâmesi olduğu anlaşılan evrak-ı metrukeye tesadüf edilmiştir²⁵. Muhtemelen tabak esnafı Eski Tabakhanedeki taşınırken uzun zamandır ellerinde bulunan bu eski yazılı belgeleri, yeni yapılmakta olan Tahta Caminin zeminine koymuşlardır. Ahi Şecerenâmeleri, ahinin iş yerinde bulunan ve iş yerinin ahilik geleneğine bağlı bir yer olduğunu gösteren yazılı belgelerdir. Bu bağlamda yeni bulunan Ahi Şecerenâmesi Uşak'taki bütün esnafın şeyhi ve dericilerin piri olan Ahi Baba'ya verilmiş olduğunu kabul etmek gerekir. Bu mesleği devam ettiren dericiler uzun yıllar bu şecerenameye sahip çıkıp, korumuşlardır. Bu metnin asıl nüshası bulunmasından kısa bir süre sonra İstanbul'a götürülmüş;

23 1316 tarihli *Hüdavendigâr Vilâyeti Salnâmesi*, s. 357.

24 Şemseddin Sami, *Kamûsü'l-a'lâm*, C IV, İstanbul 1311, s. 3155.

25 1326 Uşak doğumlu Mustafa Eryılmaz'ın oğlu 1942 doğumlu Selahattin Eryılmaz ile yaptığımız röportajda bu bilgilere ulaşılmıştır. Selahattin beyin ailesi dört kuşak yaklaşık 150 yıldır tabak esnafılığı yapmaktadır. Halen iki oğluyla birlikte Uşak Karma Organize Sanayi bölgesindeki fabrikasında deri işlemeye devam etmektedir. Araştırmamıza katkı sunan değerli bilgiler için kendisine çok teşekkür ederim.

uzun uğraş ve aramalara rağmen asıl nüshaya ulaşılamamış, akıbeti meçhuldür. Uşak deri esnafı asıl nüshanın fotokopisini çekerek aynı orijinali gibi tomar haline getirip, saklamışlardır. Uşak esnaf odası başkanı tarafından incelenmek üzere tarafıma verilmiştir. Bu sayede böyle bir araştırmanın konusu olmuştur.

II. Ahi Şecerenâmesi

Şecere/Silsile tespiti özellikle kadim toplumlara ait bir gelenektir. İnan, Arap, Hint ve Türk geleneklerinde şecere tespitine ayrı önem verilmiştir. Silsileyi oluşturan isimlerin yazıldığı belgeye silsilenâme/şecerenâme denilir. Ahi şecerenâmeleri sadece silsileleri vermenin dışında farklı pek çok bilgiyi barındırmaktadır²⁶. Ahi Şecerenâmelerinin ne zaman yazılmaya başlandığı net değildir. Anadolu'daki en eski nüshaları Farsça'dır. Müteakiben kısa bir sürede Türkçe şecerenâmeler de yazılmaya başlanmıştır²⁷. Yazılış sebeplerini şu şekilde özetlemek mümkündür: Şecerenâmeler bir sanat kolunun el kitabı niteliğindedir, özellikle debbağlık mesleğinin fazileti ve uyulacak kuralları, şeyh olan kişinin kerametleri, Ahilerin işlediği suçlar ve bunlara verilecek cezalar ele alınır²⁸.

Ahilik geleneğine mensup olan ahilerin uymaları gereken âdâb, erkân ve kurallar açık ve net biçimde Ahi Şecerenâmelerinde ortaya konulmaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Ahiler tarafından tesis edilen kaidelerin neler olduğu ve uygulamaların nasıl olacağı yayınlanan Ahi Şecerenâmelerinde somut şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır²⁹. Çok yaygın olmamakla birlikte Sadi Bayram tarafından yayımlanan bir Ahi şeceresinin sonunda esnafın şedd kuşanma merasiminde okunacak duaya yer verilmiştir³⁰. Bu durum şecerenâmelerin birbirinden farklı içeriklere sahip olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Uşak'ta bulunan Ahi Şecerenâmesi, klasik benzerleri gibi bismelenin ardından

26 Necdet Tosun, "Silsile", *DİA*, C 37, 2009, s. 206; Mehmet Fatih Köksal, "Şecerenâmeler", *Ahilik Ansiklopedisi*, C II, Ankara 2016, s. 277-278.

27 Mehmet Ali Hacıgökmen, "Ahi Şecerenâmeleri", *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2016, s. 185.

28 Mehmet Ali Hacıgökmen, "Ahi Şecere-nâmelerinin Tarihi Temeli ve Yazılış Sebepleri", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 23, (Bahar 2007), s. 111-112.

29 Mehmet Ali Hacıgökmen, *Ahi Sinan bin Ahi Mes'ûd ve Şecerenâmesi*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Konya 2001; M. Fatih Köksal, "Ahilik Bilgisinin Temel Kaynaklarından Ahi Şecerenâmeleri", *Ahilik Uluslararası Sempozyumu "Kalite Merkezli Bir Yaşam" Bildiri Kitabı*, Kayseri 2011, s. 273-297; Orhan Kurtuğlu, "Ahi Şecerenâmelerine Göre Ahilik Âdâb ve Uygulamaları", *1. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, Bildiriler*, C II, Kırşehir 2011, s. 705-717;

30 Detaylı bilgi için bk. Sadi Bayram, "Ahilik ve Bir Ahi Şeceresi", *Belleten*, C LVIII, S. 222 (Ağustos 1994), s. 295-317.

Ahi Evran'ın menkıbeleri ve kerametleri ile başlar. Daha sonra Ahi Evran'ın mesleği olan debbağlık sanatının kudsiyetini öven şiir yer alır. Ahi zaviyelerindeki hukukî ve iktisadî uygulamalar ile ahilerin uymak zorunda oldukları gelenek, erkân ve âdâb kuralları ve bu kuralara uymayanların cezaları teferruatlı biçimde ele alınır. Akabinde ahi mahfilinde sağ ve sol tarafta oturacak esnaflar, bu meslek erbabının pîrlerin kimler olduğu tek tek ifade edilip dericilik mesleğini öven uzun bir şiirle şecerenâme son bulur. Şecerenâmenin sonunda 10 Rebiülevvel 1272/20 Kasım 1855 tarihi düşülmüştür. Şecerenâmenin XIX. yüzyılın ikinci yarısının hemen başında yazılmış olması Uşak şehrinde ahiliğin varlığını kuvvetli şekilde devam ettirdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Şecerenâmenin transkript edilmiş tam metni ve eski yazılı hali yazımız ekine konulmuştur. Çeviri metinde eksik kaldığını ve anlam bozukluğu olduğunu düşündüğümüz yerler köşeli parantez içine alınarak tamamlanmaya çalışılmıştır. Yine metin içinde geçen ayetlerin mealleri dipnotlarda gösterilmiştir. Ahi Şecerenâmesindeki dikkat çeken âdâb, erkân uygulamaları ve diğer mevzular şu şekilde tasnif edilebilir:

1. Ahi Zaviyelerinde Ticaret ve Esnafın Korunması

Ahi zaviyeleri, eğitim, dinî, kültürel ve sosyal hayata yönelik pek çok bilginin öğretildiği kurumlardır. Bunların dışında yörenin iktisadi gelişimini sağlayacak, esnafın rahat ve huzurlu şekilde ticaretini yapmasına yönelik gerekli tedbirlerin alındığı ve uygulandığı yerlerdir. Bu bağlamda ahi zaviyeleri, ahi esnaf teşkilatının yönetim merkezleri konumundadır. Tüccarlar, şehirlerde tabakhaneye lazım olan deri, palamut, mazı, yaprak ve diğer şeyleri getirip zaviye kapısının önüne indirir. Buraya getirilen malların tamamı ahi baba, yiğitbaşı ve tekke-nişine teslim edilir ve yiğitbaşı bütün üstatları davet edip, adaletli bir şekilde üstatlara dağıtır. Ahi baba, yiğitbaşı ve tekke-nişin tüccar ile pazarlık edip malı alırlardı³¹. Şecerenâmede bu durum şu şekilde ifade edilmektedir: “şöyle ma'lûm olana ki: cemâ' bîlâd-ı islâmiyyede vâki' debbâğhânemizde lâıyk olan derû ve eğer palamudu ve eğer mâzı ve eğer yaprak ve sâ'ir şeyler vâridse cümle tüccârlar geldikde zâviyye kapusuna bunların indirüb Ahi Baba ve yiğitbaşı ve tekye-nişin yedlerine teslim oluna. Sonra yiğitbaşları cümle üstâdları da'vet idüb...”.

Zaviyeye getirilen mallar; borçlu, alacak durumları ve kıdemleri gibi belirli kıstaslar temel alınarak yiğitbaşlar tarafından ocaklı esnafa dağıtırdı. Bu uygulama “taksim-i guremâ” olup bir usta izin almadan mal alırsa “tonları çıkarılıp” ocaktan uzaklaştırılırdı³². Ahiler bu kurdukları ticari düzen sayesinde

31 Hacıgökmen, “Ahi Şecere-nâme ve Fütüvvet-nâmelerine Göre Ahi Zaviyeleri”, s. 69.

32 Hacıgökmen, agm., s. 69; Köksal, agb., s. 282-283.

ticareti kontrol altına alarak esnafı korumuşlardır. Bu hizmetlerin bir karşılığı ahi baba, yiğitbaşı ve kademlerine göre ustalara verilecek hisseler ve pîrlerin taksim-i guremâsi şecerenâme metninde şu şekildedir: “*Pîrlerin taksîm-i guremâsi budur ki: Ahî Baba üç hisse ala, muhâlefet olunmaya ve yiğitbaşı iki hisse ala muhâlefet olunmaya otuz yıllık üstâdlar ikişer hisse alalar. Ve yirmi yıllık üstâdlar bir buçuk hisse alalar muhâlefet olunmaya. Ve onbeş yıllık üstâdlar birer hisse alalar ve muhâlefet olunmaya. Ve on yıllık üstâdlara hissenîñ rub’u vireler ve sâ’irlerin bu tertib üzere hâlli hâlince teselli olunub ve tekye-nişîn Gülbeng-i Muhammedîyeye hâzır olalar.*” Bu haliyle tüccardan malın alınması, ocak esnafına dağıtılmasına kadar emeği geçen herkese verilecek hisseler detaylı şekilde şecerelerde gösterilmiştir.

Ayrıca Şecerenâmede başka diyardan gelen üstatların keçi, koyun, oğlak, sığır ve camus gibi hayvanların derilerini fahiş fiyatla toplayıp; ocak adap ve erkânına uymayan kişilerin haksız kazanç elde edip debbağ esnafının zarar etmesine sebep olmalarından dolayı kadı efendiye şikâyet edilerek, fahiş fiyatla hammadde alınamayacağını açıkça belirtilmiştir. Kadıların, Ahi Şecerenâmelerine güvenmeleri ve kararlarını alırken bu metne itimat etmeleri istenilmektedir. Şecerenâmedeki metnin aslı şöyledir:

“Şöyle ma’lûm oluna ki, sâ’ir diyârdan gelen üstâdlar keçi, koyun ve oğlak ve sığır ve câmûs derilerini cem’ idüb fukarâlara zulm idüb ziyâde bahâ ile alurlar imiş. Allâhu te’âlâ ve Resûlü ahkâm-ı şer’iyyesin icrâ ideler. Kâdî efendiler zübde-i fuzalâ kutbu’l-’ârifin Sultân Mahmûd Ahî Evrân pîrlerin şecere-i şerîfi vusûl buldukda meclis-i şer’-i şerîflerine dâhil oldukda şöyle takrîr-i kelâm idüb mezbûrları taleb ideriz didikde ol ma’kûle kimesneleri meclis-i şer’e da’vet idüb şecere-i şerîfde devr-i Âdem’den berü bir ocakdan bir ocağa eline geçmiş değildir. Sultân Mahmûd Ahî Evrân pîrimizin şecere-i şerîfinde mestûr ve mukayyed olan budur ki şer’-i şerîfi icrâ ideler. Kâdî efendiler şecere-i şerîfe itimâd ideler.”

2. Cezalandırma

Ahi şecerenâmelerinin en belirgin özelliklerinden biri şecerenâmedeki ahilik âdâb, erkân, kural ve töresine uymayan davranışta ve harekette bulunan ocak mensuplarının cezalandırılmasıdır. Bu usulün varlığı ahilik geleneğinin belirli bir düzen içinde âdabına ve erkânına uygun biçimde yüzyıllarca bozulmadan sağlıklı yaşamasına sebep olmuştur. Elbette kurallara uygun davranmak, toplumsal düzenin devamındaki en temel unsurdur. Bu kurallara uymayıp, mugayir harekette bulunan kişilerin işledikleri suç nispetinde cezalandırılmaları, toplum

düzeni için nasıl önemli ise Ahilik töresine uymayan ocaklıların da kendi kuralları çerçevesinde cezalandırılması ahiliğin devamı için elzemdi. Şecerenâmede işlenen suçla karşılık verilecek cezalar ve nasıl uygulacağı hakkında bilgiler mevcuttur.

a. Yakasını Kesip Börkünü Alma, Değnek Vurma ve Para Cezası

Mevcut şecerenâmelerin tamamında görülen en yaygın cezalandırma usullerinden biri yakasını kesip börkünü almaktır. Eski dönemlerde erkeklerin tamamı durumuna ve konumuna uygun bir fes, kavuk gibi şapkalar takarlar ve zorunlu olmadıkça dışarıda başlıksız dolaşmazlardı. Ahiler başlarına, deriden imal edilen, börk adını verdikleri şapkalarını giyerlerdi. Bu bağlamda erkeğin başlıksız dışarıda dolaşmasına toplumda hoş bakılmazdı. Bu sebeple ahinin börkünü almak önemli bir cezadır. Aynı şekilde cezanın diğer kısmını elbisenin yakasını kesmek oluşturuyordu. Yakası kesilip, börkü alınan ahi ocaktan da çıkarılıyordu. Bu minvalde suç işleyen ahi toplum içinde çok rencide edici bir duruma düşüyordu. Böyle ağır ceza verilmesinin izahı perişan hale düşen ahinin durumundan diğerlerinin ibret alıp ders çıkarması amaçlanmış olmalıdır. Secerenâmede “yakası kesip börkü alma” cezası gerektiren haller şöyle izah edilmiştir: “şecere-i şerîflerinde Ahî sözi pîri sözi Ahî sözine i’timâd itmeyenlerin üzerlerine pîrlerin la’neti olsun ve hak dîzârlarından merdûd olurlar. Ve habîbullâh Muhammedü’l-Mustafâ’nun şefâ’atinden mahrum olurlar ve pîrlerin bed-du’âsı onların üzerine olsun ve her medînedeki mevcûd debbâğân fukarâları ve sâ’ir bi’l-cümle esnâflar fukarâları pîr-i pîrân ‘azîz-i ‘azîzân ve Sultân Mahmûd Ahî Evrân-kaddese sırruhu’l ‘azîz-ün bi’l-cümleye terbiyyetü’l-fukarâ bâ-irâdeti’t-telâmîz-i dest-i Sultan [Mahmûd] Ahî Evrân gerçeklerine ve şecere-i şerîfne i’timâd itmeyenin kendine zararı vardır. Şöyle ma’lûm ola ki yakasın kesüb börkün alub ocakdan redd oluna eğer redd olunmaz ise cemî’ pîrlerin la’neti ve bizüm bed-du’âmızı kabûl etmiş olur”.

Bazı hallerde yaka kesip börkü alıp ocaktan çıkarılma cezası bile yeterli görülmemiş; üzerine doksan dokuz değnek vurma ve bin akçe para cezası da ilave edilmiştir. İncelediğimiz şecerenâme metninde bu durumu gerektiren haller şu şeklide ifade edilmektedir: “Ba’dehu şöyle ma’lûm ola ki debbâğ olan kassâb olmağa tâle olur ise ta’zîr olunub yakasın kesüb börkünü alub ocakdan redd oluna. Bu ta’zîr etmezler ise cemî’ pîrlerin la’netleri ve birâderzâdenin bed-du’âsını kabûl etmiş olurlar, ta’zîr-i hakîkat değneği vireler doksan dokuz deynek uralar ve bin akçe cerîmelerini alalar”.

b. Şakirdliğe Düşürme

Şecerenâmelerdeki diğer bir ceza şekli şakirdliğe yani çıraklığa düşürmedir.

Yirmi-otuz yıllık ustaların Ahi Baba önünde elini sallayarak konuşması büyük bir saygısızlık görüldüğünden bunu yapan ustalar çıraklığa düşürülüyordu. Şecerenâme metninde bu durum şöyle geçmektedir: “*Şöyle ma'lâm ola ki, otuz yıllık ve yigirmi yıllık üstâdlar ahî önünde ellerin sallayıp söziyle mücadele iderse yakasın kesüb bürkün alub tekrar şâgirdliğe vireler. Kabûl itmeyicek olur ise redd oluna. Ve on beş yıllık kalfa serkeşlik ider ise ta'zîr olunub tekrar şâgirdliğe vireler*”.

c. Cezasının Affedilmesi

Ahilik âdâb ve erkânına uymayan ocak mensuplarının usulünce cezalandırıldığı yukarıda ifade edilmiş idi. Yine şecerenâmelerde bu cezaların affedilmesi veya kaldırılması; pişmanlık, özür dilemek suretiyle belli şartların da yerine getirilmesiyle hafifletilebiliyor ya da tamamen kaldırılabilirdi³³. Şecerenâmede dikbaşlılık eden on yıllık kıdemli kalfanın cezasının affedilmesi için yapması gerekenler anlatılmıştır. “*Ve on beş yıllık kalfa serkeşlik ider ise ta'zîr olunub tekrar şâgirdliğe vireler. Kabûl itmez ise merdûd ola. Ve on yıllık kalfa serkeşlik ider ise ta'zîr-i hakâkat değneği vurduktan sonra makremesin boğazına takub zâviye kapusuna kurbân asub yüz süreceğ olur ise üç günden sonra suçu afv oluna. Meclis idüb postuna lâayk idüb oturdalar.*” Buna göre kalfa, makremesini sıkıp boğazına takıp, zaviye kapısına kurban asarak yüz süreceğ olursa üç günden sonra suçu affedilip, postuna layık olup oturura bilirlerdi.

İncelediğimiz Şecerenâmede yer almayan lakin farklı Şecerenâmelerde görülen cezalar arasında “İdam”, “İşyeri kapatma”, “Elbise çıkarılıp ocaktan kovma” bulunmaktadır. Bu tür cezalardan özellikle idam cezası en ağır olanıdır ki; debbağlara dil uzatanlara ve onlara ağır hakaret ile kirli işlerle uğraştıklarını ifade edenlere verilir. Ahiliğe aykırı davranışta bulunup iş eyleyenlerin dükkân/ iş yeri kapatılırdı. Ahi zaviyeleri ticari faaliyetlerin ana merkezleri olduğundan dolayı debbağlar mallarını ilk buradan tedarik ederlerdi. Buna kurala uymayanlar elbiseleri çıkarıp, ocaktan kovulurlardı³⁴.

3. Sağ ve Sol Tarafta Oturan Esnaf ve Esnaf Pîrlerini Gösteren Cetveller

Şecerenamelerin hemen hepsinde esnafın isimleri ile mesleğin pîrleri zikredilir ve yapılan toplantılarda oturacakları cihetler; “sağ tarafta” ve “sol tarafta” oturanlar şeklinde açıkça yazılırdı. İncelediğimiz şecerenâmede esnafın oturuş düzeni diğer şecerenâmeler ile benzerlik göstermekte olup çok çeşitlilik gösteren

³³ Köksal, *agb.*, s. 290.

³⁴ Köksal, *agb.*, s. 287, 288, 289; Kurtoğlu, *agb.*, s. 709-711.

meslek erbabının oturdukları cihetlerde ve sıralarında farklılıklar bulunmaktadır. Esnafların oturuş düzeni şu şekildedir:

Sağ Tarafda Oturan Esnaflar: Başında debbağanlar³⁵ oturur, altında berberler³⁶, cilacılar, kavukçular, terziler, semerciler, nalbantlar, basmacılar, helvacılar, kılıççılar, ekmekçiler, pabuççular, çizmeciler, yemeniciler, kavaflar, bakkallar, gazzazlar, kürkçüler, kasaplar, saraçlar, mücellitler, keçeciler, mutaflar, hallaçlar, cerrahlar, hatipler, müezzinler, eskiciler, leblebiciler, kirişçiler, çarıkçılar ve ebe kadınlar.

Sol Tarafda Oturan Esnaflar: Baş kısmında çiftçiler³⁷ oturur, tüfekçiler, bıçakçılar, demirciler, çamaşırcılar, çıkırıkçılar, gemiciler, çeşmeciler, bahçıvanlar, mumcular, taşçılar, bezirgânlar, aşçılar, şatırcılar, ok ve yay yapanlar, külahçılar, lokmacılar, sucular, sahaflar, kahveciler, tellallar, hamamcılar, tellaklar, kuyumcular, düğmeciler, aktarlar, sabuncular, beyler, silahşorlar, gaziler, nakipler, avcılar, sancaktarlar, alemdarlar, kemankeşler, ciritçiler, attarlar, ferraşlar, kâtipler, sarımsak ve soğancılar, balıkçılar, oltacılar ve sakalar.

4. Dericilere Övgü

Ahi Şecerenâmelerin tamamı debbağ esnafına hitaben yazılmış olup bu metinlerde dericileri öven yazılar ve şiirler gibi zengin bir malzemeye rastlanmaktadır. Şecerelerin tamamında olmasa da bazılarında debbağları metheden şiirlerle rastlanmaktadır³⁸. Debbağların pîri ve yol göstericisi Ahi Evran da bu şiirlerdeki methiyelerden payını almaktadır. Elimizdeki şecerede kimliği hakkında malumat bulamadığımız Şuglî'nin kendi isim mahlasıyla kaleme aldığı gazeli ahi zaviyeleri ve tekkelerinde okunmaktaydı. Bu gazelin diğerlerinden farkı iki satır daha uzun olmasıdır.

Mehd-i Debbâgân

Bârekallâh tekyemiz buldı nizâm-ı 'izzeti

Var ola her bir gelen durdukça dünya künbeti

35 “*Sahibü'l-erkân Ahi Evrân Pîr-i debbâgân sâhib-i sancak teslim olundu. Yerleri başdadır. Tabâkat erleri ser çeşmedir ânâ binâ'en mukaddemdir. Gaflet olunmaya. Pîr Ahi Evrân ibni Abbâs ekberdir. Binâ'en 'alâ zalik.*” (bk. Uşak, Ahi Şecerenâmesi).

36 “*Hazret-i Selmân-ı pâk. Pîr-i berberiyân debbâgân altıdır. O pîr-i sâhib hürfettir derecesi âlâdır. Ma'lûm ola deyü.*” (Uşak, Ahi Şecerenâmesi).

37 “*Hazret-i Âdem safıyullâh a.s. Pîr-i çifçiyân. Cemî' rençberlerin pîridir. Cümlemin ikâmeti onunla oldu. Sol kolun başında ve re'isidir. Ma'lûm ola.*” (Uşak, Ahi Şecerenâmesi).

38 *Kırşehir Müzesi'ndeki Ahilik Belgeleri Ahi Şecerenâmeleri, Beratlar, Vakıfyeler*, (Haz. M. Fatih Köksal, Orhan Kurtoğlu, Hasan Karaköse, Özer Şenödeyici), Kırşehir 2008, s. 109; Köksal, *agh.*, s. 295.

Pişvâmımız hazret-i Âdem safiyyullâhdur bizim
 Lâ cerem ol işledi ol pak san'atı
 Nice gâ'ib erleri 'âlemde gülbangin çeker
 Pîrimiz ol 'âl-i Sultân ibn-i Abbâs hazreti
 Hem dahi Mansûr 'âbid der miyâne bestemiz
 Ana çıkar silsilemüz anlaruz bu 'adeti
 Pîr-i erkân-ı tarîkat
 Nîmetullâh Ahi Evran tenrinin bir nimeti
 Şugliyâ ihlâs ile hizmet iden bu tekyeye
 Hâlikun hâlis kulu [ve] peygamberün hâs ümmeti
 Ve's-selâm³⁹.

İncelediğimiz Ahi Şecerenâmesi, Allah'ın yardımıyla dericilerin töresine övgü "*İbni Erkân Der Medh-i Debbâgân Bi-înâyetillâhi te'âlâ*" adlı bir şiirle sona ermektedir (Bk. Ekler).

Sonuç

Germiyanoğlu Beyliği döneminden itibaren Uşak ve civarında Ahi zaviyeleri tesis edilmiştir. Bölgenin Osmanlı egemenliğine alınmasıyla varlıklarını devam ettiren bu zaviyeler uzun yıllar şehrin dinî ve iktisadî gelişimine önemli katkılar sundular. Özellikle dericilik sanatının gelişmesine ve yaygınlaşmasına çok olumlu tesirleri oldu. Şehirdeki bütün esnafın reisi Ahi Baba XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar esnaf şeyhliği vazifesini muhafaza etmiştir. Ahiliğin Uşak'taki köklü geçmişinin güzel göstergelerden biri Yeni Tabakhanedeki Tahta caminin 1986 yılında yıkımı esnasında bulunan Ahi şecerenamesidir. Ahilerin bir nevi diploması hükmünde olan bu şecerenâmeler, ahinin iş yerinde bulunan ve iş yerinin ahilik geleneğine bağlı bir yer olduğunu gösteren yazılı belgelerdir. Bu bağlamda yeni bulunan Ahi Şecerenâmesi Uşak'taki bütün esnafın şeyhi ve dericilerin piri olan Ahi Baba'ya verilmiştir. Bu araştırma sayesinde yeni bulunan şecerenâmenin tanıtım

39 Debbâglara Övgü/ Allah'a şükür tekkemiz yüce bir divan buldu./ Dünya denen kubbe dönmeye devam ettikçe, gelen her kişi var olmaya devam etsin./ Önderimiz Allah'ın temiz kulu Hazreti Âdem'dir./ Bu temiz sanatı şüphesiz ki o işlemiştir./ Nice ermiş kişiler dünyada gülbangini çekerler./ Pîrimiz o hazreti Abbas'ın oğludur./ Mansûr-ı âbid de belimizi bağlamıştır./Silsilemiz ona çıkar; biz bu âdeti biliriz./ Tarikat erkânının piri (kelime okunmuyor)/ Allah'ın verdiği nimet Ahi Evran, tanrının bir lütfudur./ Ey Şugli bu tekkeye samimiyetle hizmet eden,/ Allah'ın halis kulu ve peygamberin has ümmetidir/ Vesselam (son söz budur).

ve değerdendirilmesi yapılmış ve bu şecerenâmenin şimdiye kadar yayımlanmış olanlarından benzer ve farklı yönlerini görmek açısından transkripsiyon edilmiş metni ve eski yazılı hali ekler kısmına konulmuştur.

Kaynaklar

- VGMAD (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Defteri), nr. 1116; 1126; 3466; 3596.
- BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), EV, nr. 14008.
- BOA. TD. nr. 438.
- 1316 tarihli Hüdevendigar Vilayeti Salnamesi.*
- Bayram, Mikail, *Ahi Evren ve Ahi Teşkilâtı'nın Kuruluşu*, Konya 1991.
- Bayram, Sadi, "Ahilik ve Bir Ahi Şeceresi", *Belleten*, C LVIII, S. 222 (Ağustos 1994), s. 295-317.
- Gökçe, Turan, "XVI. Yüzyılda Uşak Zaviyeleri", *CIEPO*, ed. Tuncer Baykara, *XIV. Sempozyum Bildirileri 18-22 Eylül 2000*, Çeşme, TTK, Ankara 2004, s. 201-216.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali, *Ahi Sinan bin Ahi Mes'ûd ve Şecerenâmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2001.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali, "Ahi Şecere-nâmelerinin Tarihî Temeli ve Yazılış Sebepleri", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 23, (Bahar 2007), Konya, s. 107-114.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali, "Ahi Şecere-nâme ve Fütüvvet-nâmelerine Göre Ahi Zaviyeleri", *Ahilik, Ahilik Teşkilatı ve Konya'daki İzleri*, ed. Ahmet Özdemir, Konya Kitabı, S. XIV, (Özel Sayı Aralık 2013), Konya 2013, s. 67-77.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali, "Ahi Şecerenameleri", *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2016, s. 185.
- Kırşehir Müzesi'ndeki Ahilik Belgeleri Ahi Şecerenâmeleri, Beratlar, Vakfiyeler*, (Haz. M. Fatih Köksal, Orhan Kurtoğlu, Hasan Karaköse, Özer Şenödeyici), Kırşehir 2008.
- Köksal, M. Fatih, "Ahilik Bilgisinin Temel Kaynaklarından Ahi Şecerenâmeleri", *Ahilik Uluslararası Sempozyumu "Kalite Merkezli Bir Yaşam" Bildiri Kitabı*, Kayseri 2011, s. 273-297.
- Köksal, M. Fatih, "Şecerenâmeler", *Ahilik Ansiklopedisi*, C II, Ankara 2016, s. 277-279.
- Kurtoğlu, Orhan, "Ahi Şecerenâmelerine Göre Ahilik Âdâb ve Uygulamaları", *1. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, Bildiriler*, C II, Kırşehir 2011, s. 705-717.

Öntuğ, M. Murat, “XVIII. Yüzyıl Uşak Tekke ve Zaviyeleri”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)*, C I, İstanbul 2001, s. 421-434.

Öntuğ, M. Murat, “Uşak'ta Ahilik ve Ahi Kurumları”, *Vakıflar Dergisi*, S. 32, Ankara 2009, s. 143-154.

Öntuğ, M. Murat, “Ahi Gazasız”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 103.

Öntuğ, M. Murat, “Ahi Hoca Zaviyesi (Uşak)”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 109.

Öntuğ, M. Murat, “Ahi Mehmed Zaviyesi (Uşak)”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 133.

Öntuğ, M. Murat, “Ahi Baba Zaviyesi (Uşak)”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014, s. 45.

Öntuğ, M. Murat, “Ahi Baba Çeşmesi”, *Ahilik Ansiklopedisi*, C I, Ankara 2014 s. 41.

Özdeğer, Mehtap, *15-16. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre Uşak Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001, s. 378-379.

Özdeğer, Mehtap, “19. Yüzyılda Uşak Şehrinde Ekonomik e Sosyal Hayat”, *21. Yüzyıl Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)*, C I, İstanbul 2001, s. 231-258.

Şemseddin Sâmî, *Kamsü'l-a'lâm*, C IV, İstanbul 1311.

Tosun, Necdet, “Silsile”, *DİA*, C 37, 2009, s. 206-207.

Ekler**AHİ ŞECERENÂMESİ**

(Transkripsiyon)

Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm ve bihi [nestâin]

Hazâ şecere-i min nesl-i Âdem -salatullâhi 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyh- neslinden 'Abdü'l-menâf oldu, andan Hâşim oldu, andan 'Abdu'l-muttalib oldu. 'Abdu'l-muttalib'in iki oğlu oldu. Biri 'Abdullâh ve biri 'Abbâs -radiyallâhu 'anhümâ- andan [Ahi Evran oldu]. Asıl ism-i şerîfi Sultân Mahmûd itdi. Ahi olmağa sebep bu oldu ki sultânımız sultân-ı enbiyâ /5/ sallallâhu 'aleyhi ve sellem hazretleri cemî' ashâbları cem' itdi ve buyurdılar ki: *Kalkan Bedr-i Huneyn gazâsına üç güne dek silâhumuzı hâzır idin* diyü buyurdıkları ol meclisde 'amûcası 'Abbâs-ı Ekber'e *Alem-i şerîfi size ihâle eyledi* buyurunca hemân ayak üzre kalkub: *Yâ Resûlallâh ben pîr-i fânî oldum. Oğlum Sultân Mahmûd benden kuvvetlidir. Alem-i şerîfinizi ânâ ihâle idin* didikde bu kelâm hoş geldi. /10/ Bilâl-i Habeşî'ye buyurdılar ki: *Varın 'alem-i şerîfi getirin* getirdiler. 'Alem-i şerîfin rikâbını Sultân-ı Mahmûd'un boynuna hamâyil idüb teslim [ve] Resûl-i Ekrem ve nebiyy-i muhterem sallallâhu 'aleyhi ve sellem kendi mübârek eliyle 'alem-i şerîfi Ahi Sultân Mahmûd'a havâle eyledi. Anunçün Resûlullâh "Ahi" buyurdu ve "Ahi Evran"ım" diyüb ol zamân el kaldırub du'â eyledi ki: cemî ashâb, Cebrâ'îl, Mikâ'il, İsrâfil ve 'Azrâ'îl 'aleyhimü's-selâm /15/ ve Resûlullâh huzûrunda bi'l-cümlesi bu tarîka ve bu erkâna 'âşık oldılar 'âşık olanlar berekât-ı Halîl'e niyâz etsinler. Kesblerinde ve ticâretlerinde bi'l-cümle nef'-i 'âm olsun diyü binâ'en 'alâ zalik *Ba'dehu* şöyle ma'lûm ola ki debbâğ olan kassâb olmağa tâleb olur ise ta'zîr olunub yakasın kesüb borkini alub ocakdan redd oluna. Bu ta'zîr etmezler ise cemî' pîrlerin la'netleri ve birâderzâdenin bed-du'âsını kabûl etmiş olurlar, ta'zîr-i hakikat /20/ değneği vireler doksan dokuz deynek uralar ve bin akçe cerîmelerini alalar selâsun ve semâne mi'e (830) yılında Sultân Ahi Evran gelüb Rûm ve Rûm diyâr ve diyâr Şeyh Mahmûd hazretleri kadem basdılar. Bir yerde karar itmediler gelüb Kırşehir'i ne kadem basduk da â'yân [ve] ekâbirleri geldiler. *Yâ Devletlî* bizüm bir havfümüz var. Bir ejderhâ peydâ oldu. Anun şerrinden /25/ bizi halâs eyle diyü niyâz itdiler ve ejderhâyı ana gösterdiler. Du'â idüb ejderhânın yüzini yüzine sürerek ol ejderhâyı kendine mutî' ve münkâd eyledi. *Evran sensin* diyüb 'azîz Ahi Evran'a kendini teslim eyledi. 'Azîz Ahi Evran hazretleri ol ejderhânun boğazına zincir takub ve kar-hânesinün tahtına bağlayub cümle nâs böyle göricek küllehüm mutî' olub Sultan Ahi Evran hazretlerinin /30/ kârına ve kesbine ve ocağının ve tarîkatinün devâmına ve sebâtına du'â eylediler. Ömr-i şerîfleri doksan üç yaşında dâ[r]-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ teşrif buyurdılar –Rahmetullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'ân-

Mehd-i Debbâgân

Bârekallâh tekyemiz buldı nizâm-ı 'izzeti

Var ola her bir gelen durdukça dünya künbeti

/35/ Pişvâmız hazret-i Âdem safiyyullâhdur bizim
 Lâ cerem ol işledi ol pak san'atı
 Nice gâ'ib erleri 'âlemde gülbangin çeker
 Pîrimiz ol 'âl-i Sultân ibn-i Abbâs hazreti
 Hem dahi Mansûr 'âbid der miyâne bestemiz
 Ana çıkar silsilemüz anlaruz bu 'âdeti
 Pîr-i erkân-ı tarikat --
 Nimetullâh Ahi Evran tenrinin bir nimeti
 Şugliyâ ihlâs ile hizmet iden bu tekyeye
 Hâlikun hâlis kulu [ve] peygamberün hâs ümmeti
 /40/ Ve's-selâm.

İnnehû min Süleymâne ve innehû Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm⁴⁰

El-hamdülillâhi Rabbi'l-'âlemîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü 'alâ Resûlinâ Muhammed'in ve âlihî ve sahbihî ecma'in. *İnne'd-dîne 'indallâhi'l-İslâm⁴¹. Kulillâhümme mâlike'l-mülki tûti'l-mülke men teşâu⁴²* bi-ismihî ve murâdihî ve te'âlâ şeceretü Sultân Ahi Evrân Mahmûd bin 'Abbâs -kuddise sirruhu'l-'azîz- /45/ bi-küllî ashâb-ı kibâr hazreti Muhammedü'l-Mustafâ-sallallâhü 'aleyhi ve selem- bu dîn cümle çâkerân fülân nâm âdemiyân destegân hazret-i 'Alî -kerremallâhu vechehu- â'zam iftahu'l-mütekellimîn Mevlânâ 'Alâ'u'd-dîn ve ahzarühüm es-Seyyid Mustafâ el-'azîz 'afâ 'anhu. Sebeb-i tahrîr-i şerî'at ve tarikat ve hakikat ve ma'rifet pîr-i pîrân 'azîz-i 'azîzân ser-çeşme-i Sultân [Mahmûd] Ahî Evrân [bin 'Abbâs] Şecere-i kitâbî budur ki, es-selâmu 'aleyküm yâ Erbâb-ı ehl-i şerîat, es-selâmü 'aleyküm yâ erbâb-ı ehl-i tarikat, es-selâmü 'aleyküm yâ ehl-i erbâb-ı hakikat /50/ es-selâmü 'aleyküm yâ erbâb-ı ehl-i ma'rifet ve selâmü 'ale'l-mürselîn ve'l-hamdülillâhi Rabbi'l- 'âlemîn. Ammâ ba'd Hamdülillâh ve's-salavâtü ve's-selâmü 'alâ Muhammedin ve âlihî el-kelâmu ve ashabihü'l-'ızzâm kemâ kâlallâhu tebâreke ve te'âlâ fi'l-kelâm. Este'izü billâh *İnne rahmetullâhi karîbun mine'l-muhsinîn⁴³*. Pîr-i pîrân azîz-i azîzân kutbu'l-ârifin Sultân Mahmûd Ahî Evran İbn-i 'Abbâs -kaddese sirruhu'l-'azîz- pîrkeş-i cihân pes kadem-i mübârek siyâb-ı kâm-yâb der-miyân-ı 'aşîkân ve tekye-nişîn-i 'azîzân hümâ (heme) cihân /55/ 'azîzân-ı fâzılân

40 "Mektup Süleyman'dandır, rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta)dır". Kur'an-ı Kerim, Neml suresi 30. Ayet (Elmalılı Hamdi Yazır meali).

41 "Doğrusu Allah'ın din, İslâm'dır". Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân suresi 19. Ayet (Elmalılı Hamdi Yazır meali).

42 "De ki: Ey mülkün sahibi Allah'ım" Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân suresi 26. Ayet (Elmalılı Hamdi Yazır meali).

43 "Muhakkak ki Allah'ın rahmeti, iyilik yapanlara yakındır". Kur'an-ı Kerim Arâf suresi 56. Ayet (Elmalılı Hamdi Yazır meali).

ve Sultân Mahmûd Ahî Evrân taksîm-i guremâ-yı hakikat ibni erkân buyurub tertîb-i debbâğa ve sâ'ir esnâflara buyurmuşlardır ki şecere-i şerîflerinde Ahi sözi pîri sözi Ahi sözine i'timâd itmeyenlerin üzerlerine pîrlerin la'neti olsun ve hak dîzârlarından merdûd olurlar. Ve habîbullâh Muhammedü'l-Mustafâ'nın şefâ'atinden mahrum olurlar ve pîrlerin bed-du'âsı onların üzerine olsun ve her medîne de mevcûd debbâğân fukarâları ve sâ'ir bi'l-cümle esnâflar /60/ fukarâları pîr-i pîrân 'azîz-i 'azîzân ve Sultân Mahmûd Ahî Evrân -kaddese sırruhu'l 'azîz-ün bi'l-cümle terbiyyetü'l-fukarâ bî-irâdeti't-telâmîz-i dest-i Sultan [Mahmûd] Ahî Evrân gerçeklerine ve şecere-i şerîfine i'timâd itmeyenin kendine zararı vardır. Şöyle ma'lûm ola ki yakasın kesüb borkün alub ocakdan redd oluna eğer redd olunmaz ise cemî' pîrlerin la'neti ve bizüm bed-du'âmızı kabûl itmiş olur. Pîrlerin taksîm-i guremâsı budur ki: /65/ Ahî Baba üç hisse ala, muhâlefet olunmaya ve yigîtbaşı iki hisse ala muhâlefet olunmaya otuz yıllık üstâdlar ikişer hisse alalar. Ve yirmi yıllık üstâdlar bir buçuk hisse alalar muhâlefet olunmaya. Ve onbeş yıllık üstâdlar birer hisse alalar ve muhâlefet olunmaya. Ve on yıllık üstâdlara hissennî rub'u vireler ve sâ'irlerin bu tertîb üzere hâlli hâlince teselli olunub ve tekye-nişîn Gülbeng-i⁴⁴ Muhammedîyeye hâzır olalar. Du'â eyledükde /70/ pîrlerin ismini yâd ideler. Gülbeng-i Muhammedî çekilüb selâmet birle dağılalar. Şöyle ma'lûm ola ki, otuz yıllık ve yigirmi yıllık üstâdlar ahî önünde ellerin sallayup sözüyle mücadele iderse yakasın kesüb borkün alub tekrar şâgirdliğe vireler. Kabûl itmeyecek olur ise redd oluna. Ve on beş yıllık kalfa serkeşlik ider ise ta'zîr olunub tekrar şâgirdliğe vireler. Kabûl itmez ise merdûd ola. Ve on yıllık kalfa serkeşlik ider ise /75/ ta'zîr-i hakikat değneği vurduktan sonra makremesin boğazına takub zâviye kapusuna kurbân asub yüz sürececek olur ise üç günden sonra suçu afv oluna. Meclis idüb postuna lâıyk idüb oturdalar. Şöyle ma'lûm şöyle ma'lûm olana ki: cemî' bilâd-ı islâmiyyede vâkı' debbâğhânemizde lâıyk olan derîi ve eğer palamudu ve eğer mâzi ve eğer yaprak ve sâ'ir şeyler vâridse cümle tüccârlar /80/ geldükde zâviye kapusuna bunların indirüb Ahi Baba ve yigîtbaşı ve tekye-nişîn yedlerine teslim oluna. Sonra yigîtbaşları cümle üstâdları da'vet idüb...

Ba'dehû herkes hizmetine gideler. Anlar gütdükden sonra Ahi Baba ve yigîtbaşı ve tekye-nişîn bâzâr idüb akçesin virsin sonra taksîm oluna, Pîrlerin buyurduğı üzere üstâdlar herkes hissesin dükkânına almalar herkes hâlli hâlince teselli olunub Gülbeng-i Muhammedî çekilüb selâmet birle /85/ dağılalar. Şöyle ma'lûm oluna ki, sâ'ir diyârdan gelen üstâdlar keçi, koyun ve oğlak ve sığır ve câmûs derilerini cem' idüb fukarâlara zulm idüb ziyâde bahâ ile alurlar imiş. Allâhu te'âlâ ve Resûlü ahkâm-ı şer'iyyesin icrâ ideler. Kâdî efendiler zübde-i fuzalâ kutbu'l-ârifin Sultân Mahmûd Ahî Evrân pîrlerin şecere-i şerîfi vusûl buldukdâ meclis-i şer'-i şerîflerine dâhil oldukda şöyle takrîr-i kelâm idüb mezbûrları taleb ideriz didükde ol ma'küle /90/ kimesneleri meclis-i şer'e da'vet idüb şecere-i şerîfde devr-i Âdem'den berü bir ocakdan bir ocağa eline geçmiş değildir. Sultân Mahmûd Ahî

44 Gülbeng şeklinde de ifade edilir. Bk. Şemseddin Sami, *Kamus-i Türkî*, s. 1175. Bu metinde elifsiz şekliyle "gülbeng" olarak yazılmıştır.

Evrân pîrimizin şecere-i şerîfinde mestûr ve mukayyed olan budur ki şer’-i şerîfi icrâ ideler. Kâdî efendiler şecere-i şerife itimâd ideler. Gaflet olunmaya. Tahrîren fi şehri Şa’bânî’l-mu’azzam [li]-sene seb’a ve mi’e ve elf (Şaban 1107/ Mart-Nisan 1696). Hâzâ me’ânî cemî’ debbâğlar ve otuz iki ve sâ’ir esnaflara cümlesine nâfi’dür. Bilgil ve âgâh olgıl ki /95/ her kimesneki bu ma’naları ve bu erkânları bilmese yidüğü ve içdüğü harâmdur. Ve ana şâgird almak yokdur. Ve şâgird destûr virmesi revâ olmayub pîrlerin la’netine müstehak olurlar. Allâhu a’lem bi’s-savâb. Tercümânü tuhfeti’d-dünyâ. Ve’l müddeti bergüzârem muhabbet-i cândan yârem. Hâzâ kitâb-ı fütüvvet ehl-i erkân kaçan nakib oğlanları içerü girdikde küçekleri alub *es-selâmü ‘aleyküm yâ tâlib-i ehl-i şerî’at* deyüb dört kapının selâmını bu vehile revâ ideler. /100/ Andan sonra diyeler ki erenler nazarında tarikat karındaşları bir küçek yetiştirdiler erenler nazarlarında revân etmek murâd idiyorlar. Üstâdlar ne buyurursunuz. Hâzır olan erenler buyuralar ki ehle ve mahalle diyüb üç kere Allâhü ekber lâ-ilâhe illallâhu vallâhu ekber Allâhü ekber ve lillâhî’l-hamd diyeler. Andan sonra ustâların ellerini öpeler. Ey tâlibân-ı erkân tarikat, kaçan kim su’âl itseler “Tarikatın evveli nedir?” cevâb budur ki “Teslîmlikdür.” Ba’dehû üstâd ile şâgird /105/ mâbeyninde bir ‘ahd budur ki evvelâ üstâd şâgird hakkında nefesine emîn ola. Cânibeyn-i sadâkat üzre olalar üstâd şâgirdde beş hizmet göstere. Evvelki miftâhı eline vire teslîm [çyledikde] varub dükkâmı açub çevirüb çekmeğe. İkinci oldur ki sakîlikdur. Seccâde yerine salub rî’âyet itmekdir. Üçüncü hizmet oldur ki sahilikdür. Dördüncü hizmet oldur ki el kavuşdurub edeble öyle duralar. Beşinci hizmet oldur ki andan sonra üç gün açlık çekmek gereklidir ve yedi gün /110/ döğülüp ve söğülüp dûr-ı maktûr. Ve kırk gün yine açlık çekmek gereklidir. Ve yalınçaklık çekmek gereklidir. Ba’dehû bin bir gün hitâmında cümle murâdın vireler. Ammâ nasib bir gün olur ol güne yevm-i rasâd dirler. Este’üzü billâh: *İnne cehenneme kânet mîrsâdâ (mîrsâden) Lit tâgîne meâbâ (meâben)*⁴⁵. Sıdk ve üstâd şâgirdinden râzı olduğı lazımdır. İcâzet ve inâbet verilüb erkân üzre. Fasl. İmdi gereklidir ki üstâd olan üç nefes vireler /115/ cümle ve on nefes vire. Ba’dehû. Üstâd başı üç nefes vire cümle ve on iki nefes olur. Üçü şerî’at, üçü tarikat, üçü ma’rifetdir. Ve üçü hakikatdendir. Hakikat ma’rifet hükmündedir. Tarikat gayr-i haldür, şerî’at nizâm içündür. Ve dahi tarikat içinde üç şart vardur ki üstâdların ana üç nefes dirler. Üstâdlar şâgirdlere derler. Biz dahi anı beyân idelüm. Ol nefes ki şerî’at emrindedir. Şehâdet kelimesine /120/ işâretdir. Ve şehâdet, îmân seccâdesidir okumak ve yazmak ile bilinmez. Pîr-pervâr olub çürüklükden kurtula. İkinci nefes tarikatda şehâdetdür. İmânın nûrudur. Hakikatde hakikatde îmân nedir, dîrsen cevâb budur ki cândır nefes degüldür. İmdi yol nefes su’âl eden bir elden bir ayakdan ve bir dilden şerî’atden delk şehâdetdir. Tarikatde elek seccâdedir. Hakikatde ayağın ‘ibâdetle ola. Fasl. Geldük sağ yol /125/ karındaşına üç nefes verir. Su’âl itseler “revâne olun hakikat ile” cevâb vire ki “Bi-iznillâhî te’âlâ” diseler ki “nice oldun?” cevâb vire ki “Erenler nazarında gök kubbe altında yeşil seccâde üzerinde ‘alem-i şerîf tahtında da revâne oldum” diye. Fasl geldük sol yol karındaşına üç nefesdir.

45 “Kuşkusuz cehennem, gözelleme yeri olmuştur. Azgınlık için son varılacak yer olmuştur” Kur’an-ı Kerim, Nebe suresi 21 ve 22. Ayet (Elmalılı Hamdi Yazır meali).

Su'âl itseler vücûdun nûru hakikiyle cevâb vire ki, "Sem'dir" su'âl itseler "Allâh'ı ne ile izhâr eyledün?" tarikatle Semîdür. "Müslümân mısın şer'at /130/ ola" cevab vire ki "Âmentü billâhi ve melâiketihî" Her kim 'ilmiyle 'âmil olur zikr olunan üslûb üzre cevâb vereler tarikat erenleri meydânında hizmeti makbûl ve lokması helâl ola ve eğer cevâb vermez ise çürükdür ki pîre hizmet itmemüşdür. Şöyle biline. Fasl. Diseler ki, "Yol nedir erkân nedir?" cevâb vire ki yol (lâ ilâhe illallâh) ve erkân (Muhammedü'r-Resûlullâh) ve dahi diseler ki "üstâda hizmet etmek nedür?" "Erenler meydânında /135/ süpürge çalmakdur" dahi diseler ki "süpürgeyi ele alub ortayı süpürüb andan sonra yapışub durmanun ma'nası oldur ki erenler meydânında sakalum süpürge dimekdür". Dahi "nireden geldin ve ondan ne getirdün?" cevab oldur ki "Erenler selâmını getirdüm Erenler selâmını alı koydum" cevâb vire. Fasl. Diseler ki "Piründan ne getirdün?" dedikde taşra çık içeri gir. "Erkândan ne getirdün?" Beş nesne nişân görücek kabûl /140/ itmek vâcibdir üstâd olan kimesneden icâzet dileyüb kapuya geçüb kalkub, "es-selâm" diye andan sonra diyeler ki: "Erenler icâzetiyle pîriniz nazarında olduk bu zamana gelince ayağımız bir harâma basub yâhûd elimiz harâma uzadub yâ dilimiz... yalan söyleyüb yâ gözümüz nâ-mahreme baküb veyâ kulağımız harâm işidüb siz erenler nazarında estagfurullâh söyler dilüm estagfurullâh bu dur ayağum /145/ estagfurullâh estagfurullâh ve'l- hamdü lillâh velâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billahil 'Aliyyil 'aziym ilâh". İki dizin çeküb otura ve nakîb icâzetiyle küçeği alüb kapuya geçe Ba'dehu üstâd şâgirdi alüb ayağı üzere durub du'â kılma andan sonra bir kere elin nakîbe müstahak /150/ teslim ide ve nakîb sofrayı elüne alüb Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm erenler tarikat karındaşları bir ta'âm bişürmiş ve latîf ve tâhîrdür [ne] buyurursunuz diyeler ki ta'âmı niçün eyledün revânum /155/ için dahi Allah rızâsıyüçün eyledüm lâ ilâhe illallâh bizde Allâh için diyü nakîb /160/ sofrayı döşeyüb ta'âmı yedikden sonra du'â ide Resûl'ün rûhî için ve cümle ehl-i imân rûhî için Pâdişahumuz selâmeti için du'â idüb kabulü mübârek olsun diyeler ve ol mahalden gideler. Meclisde hâzır durub kimseden hak vardır taleb eyleye. Üstâd ki üç nefesdir ve üç yol anadan ve üç /165/ yol karındaşdan ve üç yol sol karındaşdan revâne ola taleb işareti ve sözünü göster. Pirden ne günâ görür ise yüzleri ak ve üstâdları ruhsat-ı tâhîrardan olân kimesneyi dahi pâk eylediler. Eğer üstâdınız bir kez elini eline alub erkânı ve söz göstere ve karındaşına ta'lîm ideler. Çürük olân kimesne ne pâkdır kendüsin pîr-perverde olmayınca muvassal olman tarikat içinde olmayan kişinin lokması harâmdır. Ve's-selâm.

/170/ Ahraca't-termidî -radiya'lâhu 'anhu- 'ani'n-nebiyyi -sallâllâhu 'aleyhi ve sellem- Kâle'n- Nebiyyü -sallâllâhu 'aleyhi ve sellem-. "*Eyyemâ ihâbin izâ dubiga fekad tahura*"⁴⁶. Sadaka Resûlullâh ve sadaka habîbullâh. 'An İbni 'Abbâs-radiya[lâhu 'anhu]- Kâle'n- Nebiyyü -sallâllâhu 'aleyhi ve sellem- "*Men erkeme evlâdî fekad ekremenî felehu'l-cennete*"⁴⁷. Sadaka Resûlullâh. 'An ilan Abbâs /175/ -radiya[lâhu 'anhu]- Kâle Resûlullâhi -sallâllâhu 'aleyhi ve sellem- "*Men ahkare evlâdî fekad ahkarenî felehu'n-nâr*"⁴⁸. Sadaka Resûlullâh.

46 Termizî'den rivayettir: "*Hangi deri tabaklanırsa o deri temizlenmiş olur*".

47 İbni 'Abbâs'tan: "*Çocuklarına ikram eden bana ikram etmiş gibidir, cennettedir*".

48 İbni 'Abbâs'tan: "*Çocuklarını hakir gören (eziyet eden) benî hakir görmüş gibidir, cehennemdedir*".

‘An İbn ‘Abbâs -radiya[‘lahu ‘anhu]- Kâle Resûlullâhi -sallallâhu ‘aleyhi ve sellem- “*Îzâ salleytüm fe‘ammimû evlâdî bi’t-ta‘mîmî’n-na‘îm*”. Ve ‘alâ âlihî ve ashâbihî li-ennehû vecebû’z-zâkirûn. Ve me’a’n-Nebiyî ‘aleyhi’s-selâm⁴⁹. Ve ba’dehu sadaka Resûlullâh. Este’izû bi’llah: “*İnne rahmetullâhi karîbün mine’l-muhsinîn*”⁵⁰. /182/ Sadaka’llâhu’l-‘azîm.

Sağ Tarafta Oturan Esnâfları Beyân İder. Gaflet Olunmaya.

Sahibü’l-erkân Ahi Evrân Pîr-i *debbâğ*an sâhib-i sancak teslim olundu. Yerleri başdadır. Tabâkat erleri ser çeşmedir ânâ binâ’en mukaddemdir. Gaflet olunmaya. Pîr Ahi Evrân ibni ‘Abbâs ekberdir. Binâ’en ‘alâ zalik.

Hazret-i Selmân-ı pâk. Pîr-i *berberiyân* debbâğan altıdır. O pîr-i sâhib hırfetdir derecesi âlâdır. Ma’lûm ola deyü.

Ebû Nasr ‘Abdullâh Pîr-i *cilâciyân*. Ya’nî hazret-i Şit ‘alyehi’s-selâm bunlarda ser hâfızı için yerleri sağdadır. ‘amel oluna.

Hazret-i İmâm Yûsuf İmâm Gazâlî pîr-i *kavukciyân*. Bu iki pîr-i imâmeyn-i muhteremeyn san’atları makbûl [yerleri] sağdadır. Ma’lûm ola.

Dâvud ibni ‘Abdurrahman pîr-i ibni hazret-i İdrîs ‘aleyhi’s-selâm pîr-i *derziyân*. Cümleye chem ve elzem olduğu için yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Ahî Yûsuf *semerciler* esnâfların pîri olub bu dahî cümleye gerek olub yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Ebû’l-Kâsimu’l-Hayyân pîr-i *nalbandiyân* Ebû’l-Leys Baytar’a çıkar yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Şâh-ı peygamber ‘aleyhi’s-selâm pîr-i *basmacıyân*. Hazret-i Musa ‘aleyhi’s-selâm pîr-i *boyacıyân*. Ma’lûm ola.

Ömerü’l-kâ’id *hebvâcılar*ın pîridir. Yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Ebû’l-feth ‘Abdullâh pîr-i zeyd- Hindî *kılıççılar*ın pîridir yerleri sağdadır. Cenk itdi sünnetdir. Ma’lûm ola.

Mehmed [Muhammed] ibni Ebûbekir pîr-i *etmekciyân* ‘âmiyye lâzımdır. Anuçün yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Babucciyân ve *çizmeciyân* ve *yemeniciyân* pîrleri ekberi Yemenî hazretleridir. Yerleri sağdadırlar. Ma’lûm ola.

*Kavâflar*ın pîri İmâm Yûsuf hazretleridir. Ma’lûm ola.

49 İbni ‘Abbâs’tan: “*Bana salavat getirdiğiniz zaman çocuklarınızı, ailemi, arkadaşlarınızı da bu salavata dâhil edin. Çünkü salavatta anan kişilerin çocuklarını, ailesini ve arkadaşlarını katması gerekir*”.

50 “*Muhakkak ki Allah’ın rahmeti, iyilik yapanlara yakındır*”. Kur’an-ı Kerim Arâf suresi 56. Ayet (Elmalılı Hamdi Yazır meali).

‘Addi (?) ibni Nebbâş pîr-i *bakkâliyân* hazretleri sağdadır. Ma’lûm ola.

‘Abdullâh ibni Ca’fer pîr-i *gazzâzyân* Eyyûb-ı Sabrullâh’a çıkar. Yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Hazret-i Sâlih ‘aleyhi’s-selâm pîr-i *kürkcîyân* yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Kassâb Cûmerd pîr-i *kassâbiyân* bunlar dahi zîrâ debbâğa deri virir. Bunlarda sağdadır. Ma’lûm ola.

Müftî-i Bağdâdî pîr-i *sarrâciyân* bunlar dahi sağdadır. Zîrâ debbâğa ilhâkdır. Meta’ları debbâğdandır. Ma’lûm ola.

Hazret-i Hamza pîr-i *mücellidân* anlar dahi debbâğa muhtaçlardır. Yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Ebû Sa’dü’l-Libbâd pîr-i *keçeciyan*. Hazret-i İsmail’e çıkar. Hazret-i [İsmail’in] koçunun yününden alınmıştır. Yerleri sağdadır. Anlar dahi debbâğa muhtaçlardır. Ma’lûm ola.

Ebû Nasr ‘Abdullâh pîr-i *mutâfyân* imâm Mehmed Gazâlî’dir. Bunlar dahi sağdadır. Ma’lûm ola.

Mansûr-ı Hallâc pîr-i *hallâciyan* bunlar dahi sağdadır. Bir rivâyette terzi esnâfına tâbî’dir. Ma’lûm ola.

Cerrâh-ı Lokmân pîr-i *cerrâhiyan* Cerrâh-ı ‘Ubeyd’e çıkar. Bunlar dahi sağdadır. Ma’lûm ola.

Hatîblerin pîri Sultân-ı enbiyâ sallâl’lâhu ‘aleyhi vesellemi bunlarda sağdadır. Ma’lûm ola.

Mü’ezzinlerin pîri Hazret-i Bilâl-i Habeşî’dir. Yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

Eskicilerin pîri Penâdos’dur. Yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

‘Ömer ibni Kâ’î pîr-i *leblebicîyan*. Ali Sinân’a çıkar yerleri sağdadır. Ma’lûm ola.

‘Abdullâh ibni ‘Abâ’dır. *Kirişcilerin* pîridir. Yerleri sağdadır. ‘Abdu’l-gaffâr pîr-i *çankıçyan* anlar[da] sağdadırlar. Ma’lûm ola.

Dilde-i ‘azîze kadın Ümm-i Mektûm hazretler[inin] harem-i şerîf[i] olur. Bi’l-cümle *ebe kadın* pîrleridir nısf pîr ‘add olunmuştur. [Yer]leri sağdadır.

Sol Tarafda Oturan Esnâfları Beyân İder. Gaflet Olunmaya.

Hazret-i Âdem safiyyullâh a.s. Pîr-i *çifçîyan*. Cemî’ rençberlerin pîridir. Cümlelerin ikâmeti onunla oldu. Sol kolun başında ve re’isidür. Ma’lûm ola.

Tüfekçîyan pîri Ahmedî Zemci’ye çıkar. Pîri Ebu’l-feth ibni ‘Abdullâh pîr-i *buçakçîyan*dır. Ma’lûm ola.

Ebû Zeyd Müslim Pîr-i *demircîyan* hazret-i Dâvud ‘aleyhi’s-selâm dır. Ma’lûm ola.

Kassâr-ı pâk. Pîr-i *çamaşurcîyan* Habib-i Neccâr, pîr-i *neccâryan*. *Teknecilerin* pîri ‘Abdullâh el-Vüsta Veys et-Tahrâniye çıkar.

Ebû 'Ubeyde Havvât. Pîr-i *çakrakçıyân*. *Gemicilerin* pîri Nûh 'aleyhi's-selâm yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

'Abdullâh ibni Mâlik pîr-i *çeşmeciyân* pîr-i *bahcivân* pîr-i *muncıyân*. *Taşçuların* pîri Kâsım ibni Nâhir'e çıkar. Ma'lûm ola.

'Abdullâh ibni 'Âmir pîr-i *bâzergân* 'Abdü'lmeccid pîr-i *kalıççıyân* anlar dahi soldadır. Ma'lûm ola.

Muhammed ibni Buhârî. Pîr-i *aşçıyân* Ebû Habîb Muhyü'd-dîn pîr-i *kazancıyân* yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

Habîb-i Tayyâr pîr-i *şatırcıyân* Ebû Muhammed 'İmrânî pîr-i *yay* ve *ok* ve *zebeciyân* anlar dahi yerleri soldadır.

Hasan Kıtâl ibni 'Âmirûm pîr-i *külâhçıyân* anlarda soldadır. İmâm Nu'mân *şerbetçilerin* pîridir. Ma'lûm ola.

Toygur pîr-i *lokmacıyân* ve *sucıyân* bunlarda soldadır. *Sahhâfların* pîri Abdullâh hazretleridir.

Hazret-i İmâm Hasan Şâh Şâzeli pîr-i *kahveciyân* bunlarda soldadır. Ma'lûm ola. *Tellâlların* pîri Câbir ibni 'Abdullâh ensariyeye çıkar.

Muhsin ibni Osmân pîr-i *hammâmçıyân* bunlarda soldadır. *Tellâkların* pîri 'Ubeyd-i Mısıf anlarda soldadır. Ma'lûm ola.

Nasr ibni 'Abdullâh pîr-i *kuyumcıyân*, kuyumcuların pîridir. Bunlar dahi soldadır. Gaflet olunmaya. Ma'lûm ola.

Nasr ibni 'Abdullâh pîr-i *düğmeciyân*. Cemî' *'aktârların* pîrleri bend-i 'Aktâr hazretleridir. Bunlar dahi soldadır. Ma'lûm ola.

'Abdurrahmân Süfeyl-i Hindî pîr-i sabuncıyân hazret-i Danyâl'a çıkar. Bunlar dahi soldadır. Ma'lûm ola.

Hazret-i Ömerü'l-Fârûk radiyallâhu ânhu cemî' *beğlerin* *'âdillerün* pîridir. Cemî' pîrân huzûrunda müte'ahhidlerdir. Bunların dahi yerleri soldadır.

Hazret-i 'Ali kerremallâhu vechehu ve radiyallâhu 'anhu *silâhşörlerin* ve *gâzîlerin* pîridir. Cemî' pîrân huzûrunda müte'ahhidlerdir. Yerleri soldadır.

Câbir-i Ensârî belin bağladı ve icâzet virdi. *Nakîblerin* pîridir ve yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

Hazret-i Hamza radiyallâhu 'anhu 'Amûca-i Resûlullâh. Zamanında kebk 'âvına gitdi cemî' *'âvcuların* pîridir. Yerleri soldadır.

[Bayrakçıyân Kühl bin Ziyâd] Peride-i Eslem'in belin bağladı ve icâzet verdi *sancâkdârların* ve cemî' *'alemdârların* pîridir. Yerleri soldadır.

Kemânkeşlerin pîri ve kavs ve lobûb (?) ve *cirid* atanların pîrleri Hazret-i Kaddâr'dır yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

[Pîr-i 'attâr] Hasan Basri'ye icâzet verdi ba'zı meşâyihın pîridir. Anâ çıkar yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

Ferrâşların pîri Hasan ibni 'Âmir'e çıkar. *Kâtiblerin* pîri Abdullâh Ensâriyye çıkar. Yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

Kâsım ibni Nasrullâh pîr-i *sarmsakçıyân* ve *sogancıyân* anlar dahi soldadır. Ma'lûm ola.

Balkçılarnın pîri 'Abdullâh Simâk'dır ve *holtacıların* pîri Rahmân ibni Nesîc'e çıkar. Yerleri soldadır.

[*Kübci* pîri 'Abdu'l-gaffârü'd-dîn] Selmân Kûfi'ye icâzet virdi. Cemî' *sakaların* pîridir. Yerleri soldadır. Ma'lûm ola.

İbni Erkân Der Medh-i Debbâgân Bi-'inâyetillâhi te'âlâ

(Allah'ın yardımıyla dericilerin töresine övgü)

Pîr-i erkân-ı tarikat gûş eden üstâdegân
Meslek-i habl-i metine bend ola üftâdegân
(Üstatlar, tarikat esaslarını, pîrinden dinlerler.
Düşkünler, bu sağlam ip mesleğine bağlansınlar.)

Bir ma'ârif-i kân[1] rahmet menşei nûr-ı Nebî
Az az⁵¹ aldı nasibin gördüğince nâzırân
(Hz. Muhammed'in nuru bir irfân kaynağı, nur
Menşeidir. Bakanlar onu gördükçe azar azar nasiplendiler.)

Reh-nümâ Sultân-ı pîr hem İbn-i 'Abbâs hazreti
Çekdiler gül-bengini gâ'ibden erler bil hemân
(Yol gösterici üstat, Sultan Hz. Abbâs'ın oğlu [Ahî Evran]
hazretleridir. Erenler hemen gülbengini çektiler)

Çünkü kerremnâ buyûrdu pişvâmız Âdem'e
İşledi Mansûr-ı 'âbid eyledi hem der-miyân
(Çünkü önderimiz Hz. Âdem'e kerem kıldık buyurdu.
Mansûr-ı âbid de [o mesleği] işledi ve bel bağladı)

51 "Az" kelimesi metinde silik ve eksik olduğu için tam okunamamış, benzer metinde geçtiği şekilde ifade edilmesi uygun görülmüştür.

Mahz-ı⁵² ni'metdir hulûs üzre itâ'at eylesin
 Âbını üslûb-ı sâbıklar gibi kıl her zamân
 ([O] saf bir nimettir. [Ona] samimiyetle itaat et.
 Suyunu her zaman geçmiş üsluplar gibi kıl)

Rişte-i bâb-ı şerî'at inkiyâd itmek gerek
 Kâr gibi san'atında da olmasın şekk [ü] gümân
 ([O] din kapısının ipidir. Boyun eğmek gerekir.
 İşin gibi sanatında da şüphe olmasın)

Hem Ahî Evrân Sultân pîr olubdur bizlere
 Himmet ihlâs isteyen gir[s]un tarîka âşıkân
 (Ahî Evrân Sultan bizlere pîr olmuştur. Himmet
 ve ihsan isteyen aşıklar yola [ahiliğe] girsin)

Sıdkla öğrenmeyen bilmez sanâyi' kıymetin
 Çille-keş hizmetde kâ'imlerden olsunlar revân
 (Sanatını doğrulukla öğrenmeyen kıymetini bilmez
 Çile çekenler her zaman hizmet etmekte kararlı olsunlar.)

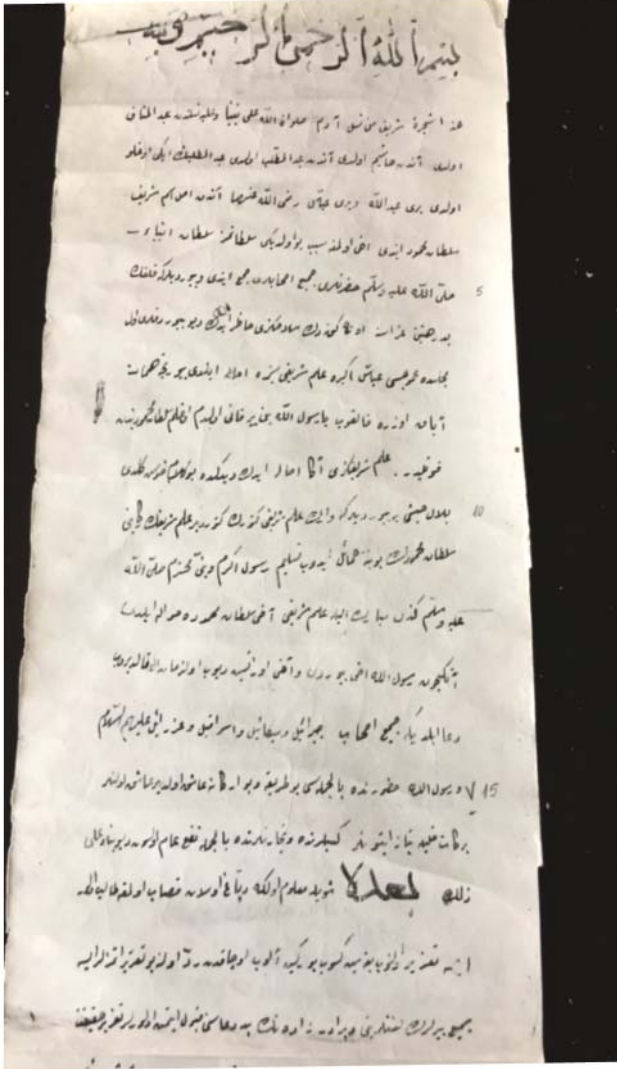
Zâhir [ü] bātında erler dürr-i meknûn eylemiş
 Feyzini cümle hakikatde bulurlar kâmilân
 (Erler, [onu] gizli ve açıkta parlak inci eylemişler.
 Fazilet sahipleri feyzini hep hakikatte bulurlar.)

Tahrîrân fi el-yevmü'l aşer min şehri-i Rebiülevvel li-sene isneyn ve seb'in ve mie'teyn ve elf.
 Sene 1272. (10 Rebiülevvel 1272/20 Kasım 1855)

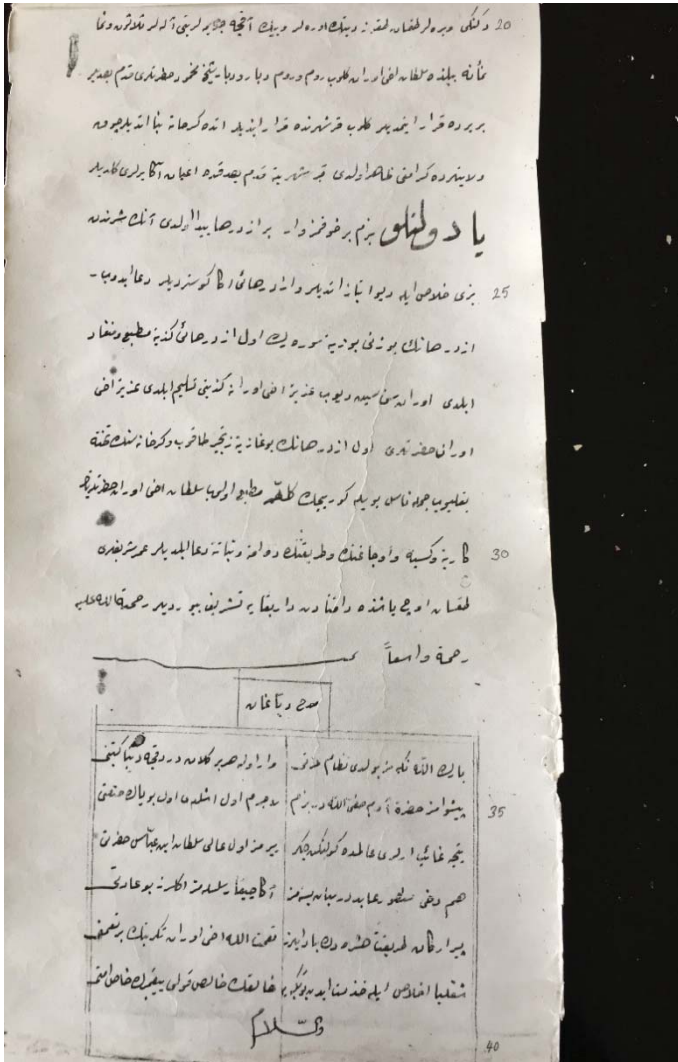
52 Mahz kelimesi metinde "mahza" şeklindedir.

AHİ ŞERECENÂMESİ

(Metin)

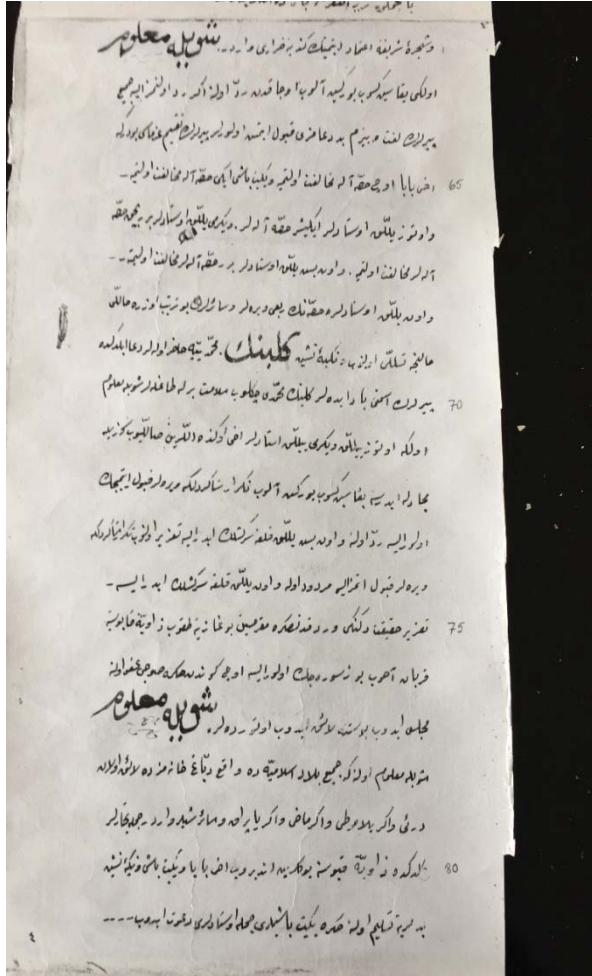
Resim 1

Resim 2

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله رب العالمين . والقاهرة واسلم على ايدينا محمد واهله الصالحين
 ان الذين في الله الاكلام . ثوابهم ثلث الملائكة توفى الملائكة من تبارك
 بكم ورسوله وانما في سورة سطا نه آخره لو انه يخرجون عبيد من قس سته العذبة
 45 يكون احبا اليها حضرت حمزة العظمى صلى الله عليه وسلم بربريه جده كانه يتوكل
 ارميه له وسطا نه حضرت علي السلام الله وجره اعظم افضى المنفقين حيا على الدنيا
 وظهرهم الدنيا بظلمة العذبة حرفة سبب قس شريفة وطرفه ورضيفه ورضفته
 بربريه عزيرت زانه سر ستره وسطا رض او انه سورة ثانيا بورد له السلام عليكم
 يا ايها الصديقين السلام عليكم يا ايها الصديقين السلام عليكم يا ايها الصديقين
 50 السلام عليكم يا ايها الصديقين ورسلم على المرسلين والحمد لله رب العالمين
اما بعد الحمد لله والقاهرة واسلم على محمد واله السلام والحمد لله
 كما قال الله تبارك وتعالى في الكلام استمعوا لله وان سمعوا لربكم ان الله يجمع بين الصالحين
 بربريه عزيرت زانه فظن العاقبة سطا نه عزيرت زانه ابن عبيد قس سته العذبة
 بركسده جده نه بس تسم بيا لرس سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا
 55 عزيرت زانه فاضله ووسطا نه عزيرت زانه او انه تقسيم عزيرت زانه بيا لرس سياتا
 راقه وسائر اضافة به عتده كنه سورة شرفه نه ان عزيرت زانه سورة سياتا سياتا
 اعفا را شيفتوك لوز ليرة بيلوك لعن الرسول محمد بربريه عزيرت زانه وسور
 وحبب الله محمد العطفين ناك نفا فقه نه عزيرت زانه كوكر كوكر كوكر كوكر كوكر
 او نه سياتا الرسول وحمد لله نه عزيرت زانه سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا
 60 فخر الربي بربريه عزيرت زانه وسطا نه عزيرت زانه او انه تقسيم عزيرت زانه بيا لرس
 بالجمهورية سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا سياتا

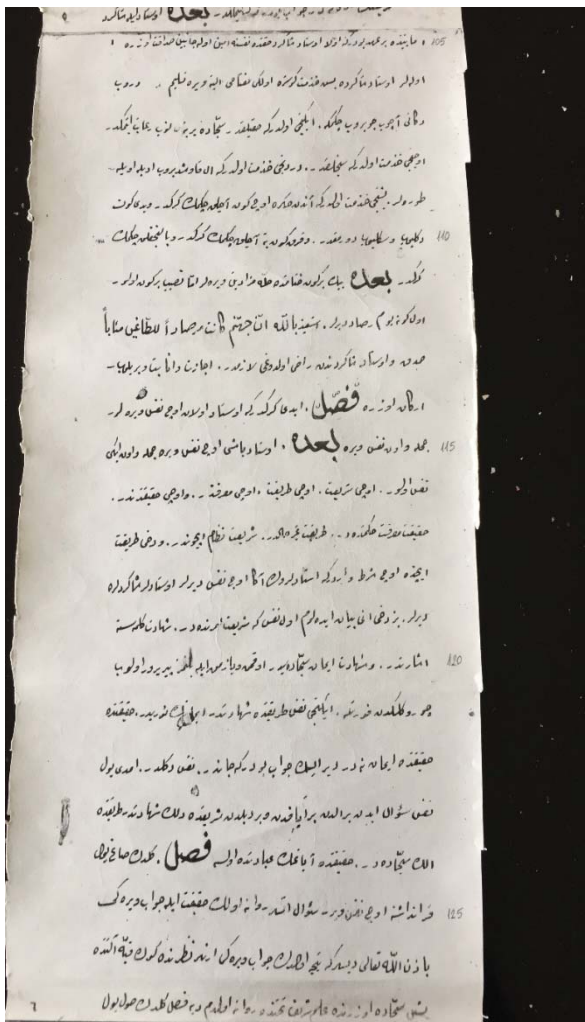
Resim 3

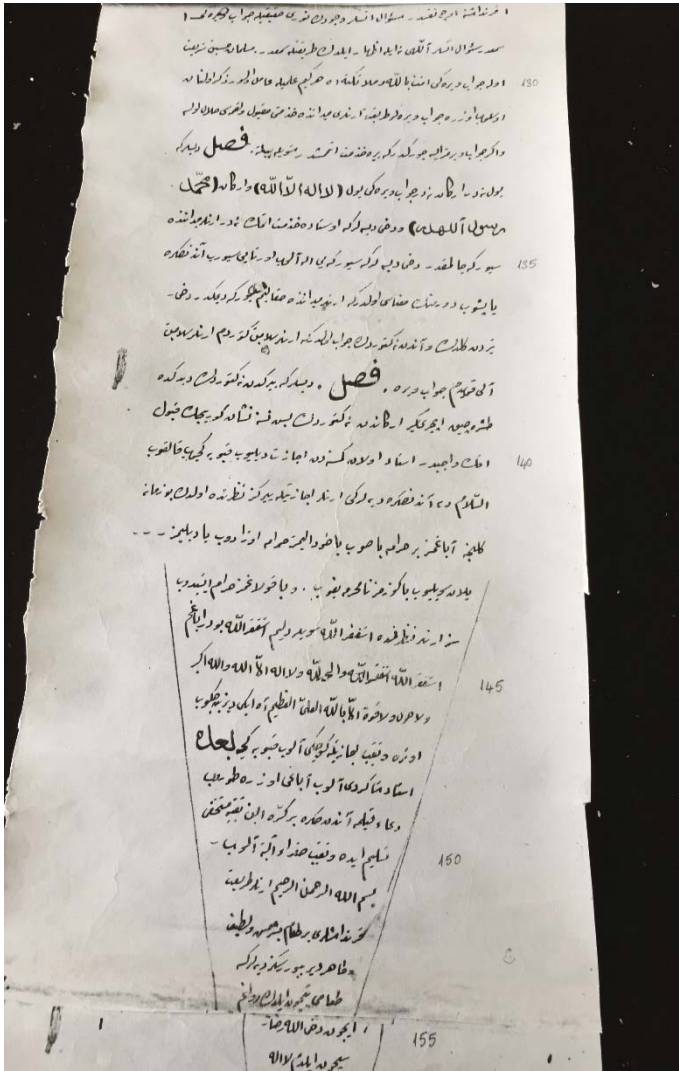
Resim 4

85 **معلو** اولی که ما کردیم - در کفر و کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 90 **قاضی** . انقدر بزرگه که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 95 **قاضی** . انقدر بزرگه که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 400 **هنا** کتاب فتوح اصحابی که نه خدیجه نقیبه او فدا نمیشد اجرت او کرده که بگوید که این
 التوم علیکم بالطلب اصحابی که نه خدیجه نقیبه او فدا نمیشد اجرت او کرده که بگوید که این
 آنکه هر که دید که اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 405 **بجد** ایضا و ایضا که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای
 و عهد و پیمان را میبریم همه اینها را در کفر است که میگوید که ما وفای

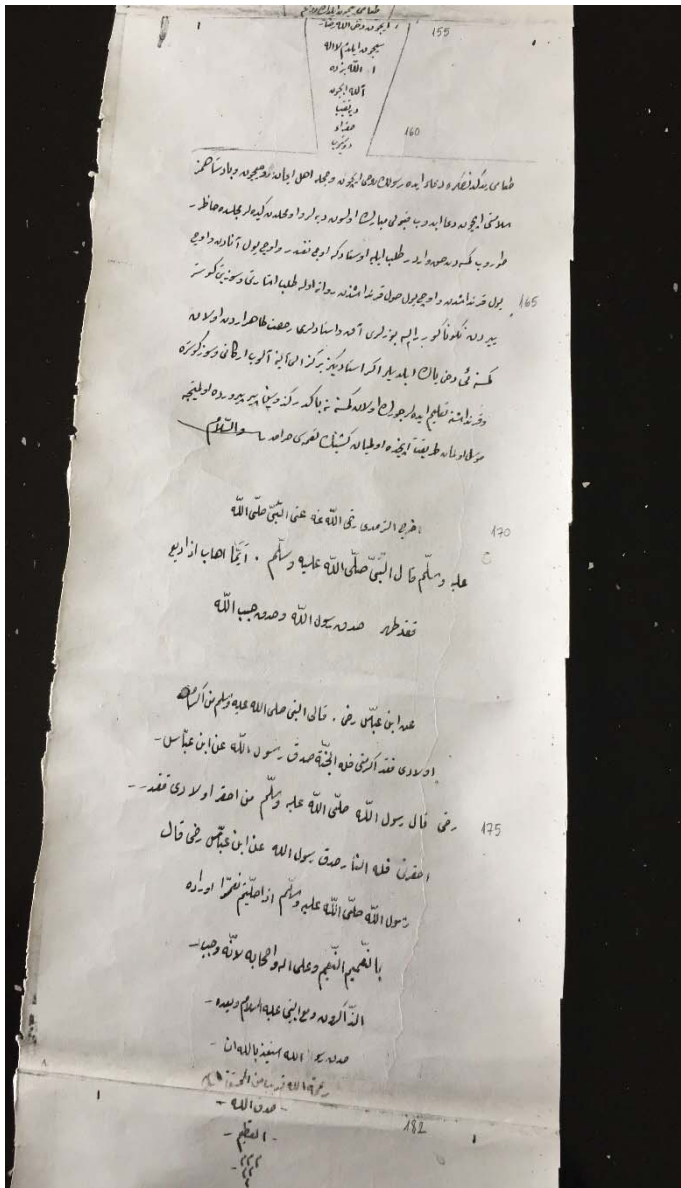
Resim 5

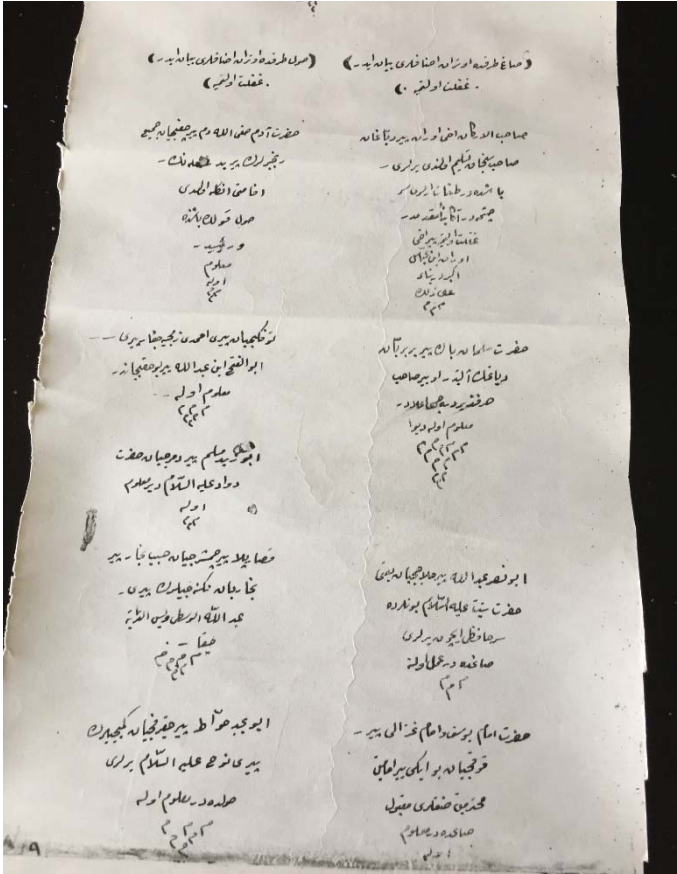
Resim 6

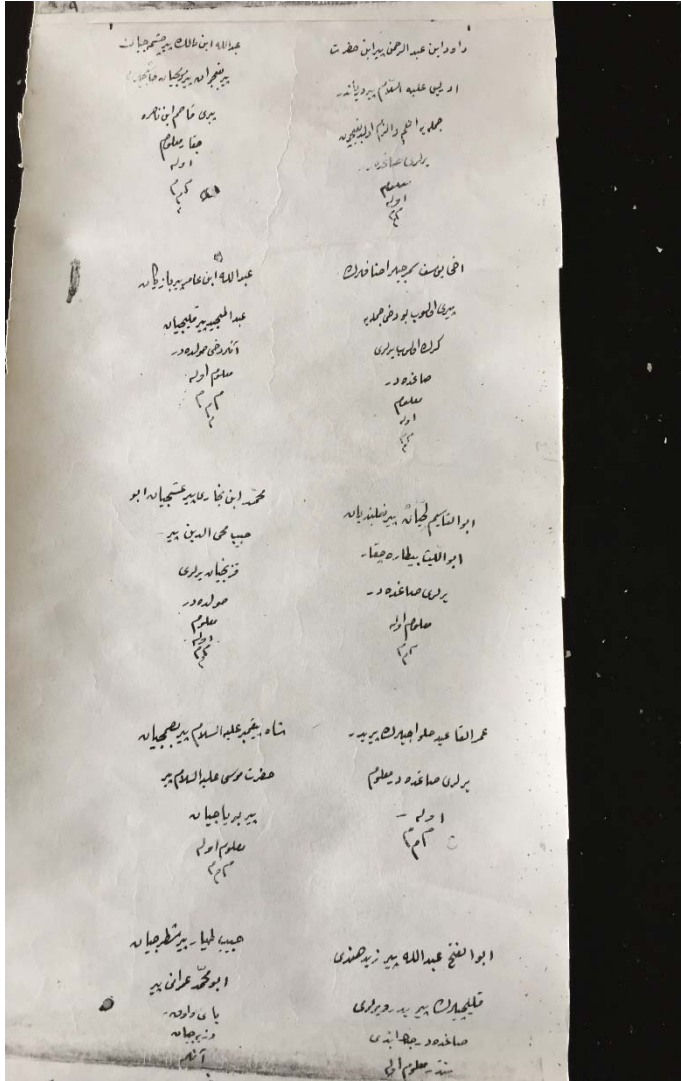
Resim 7

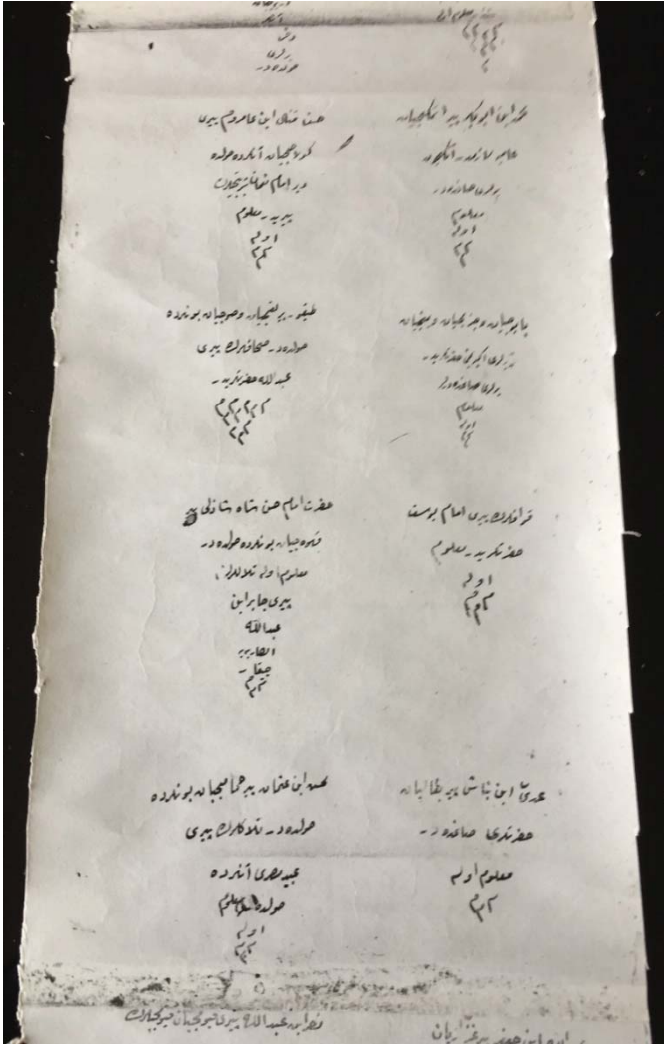
Resim 8

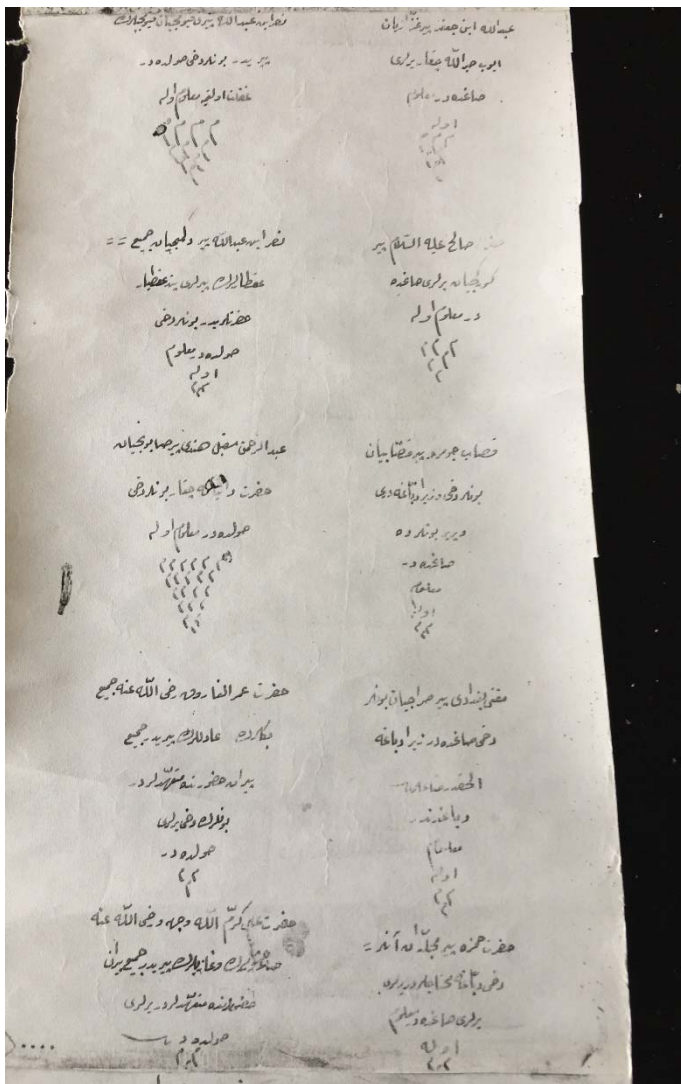
Resim 9

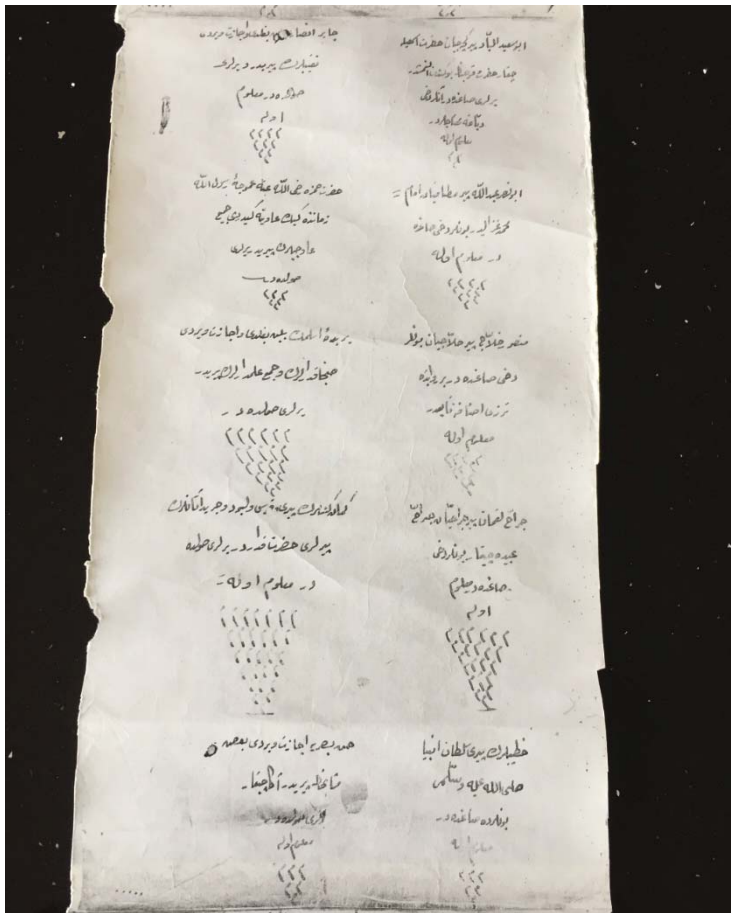
Resim 10

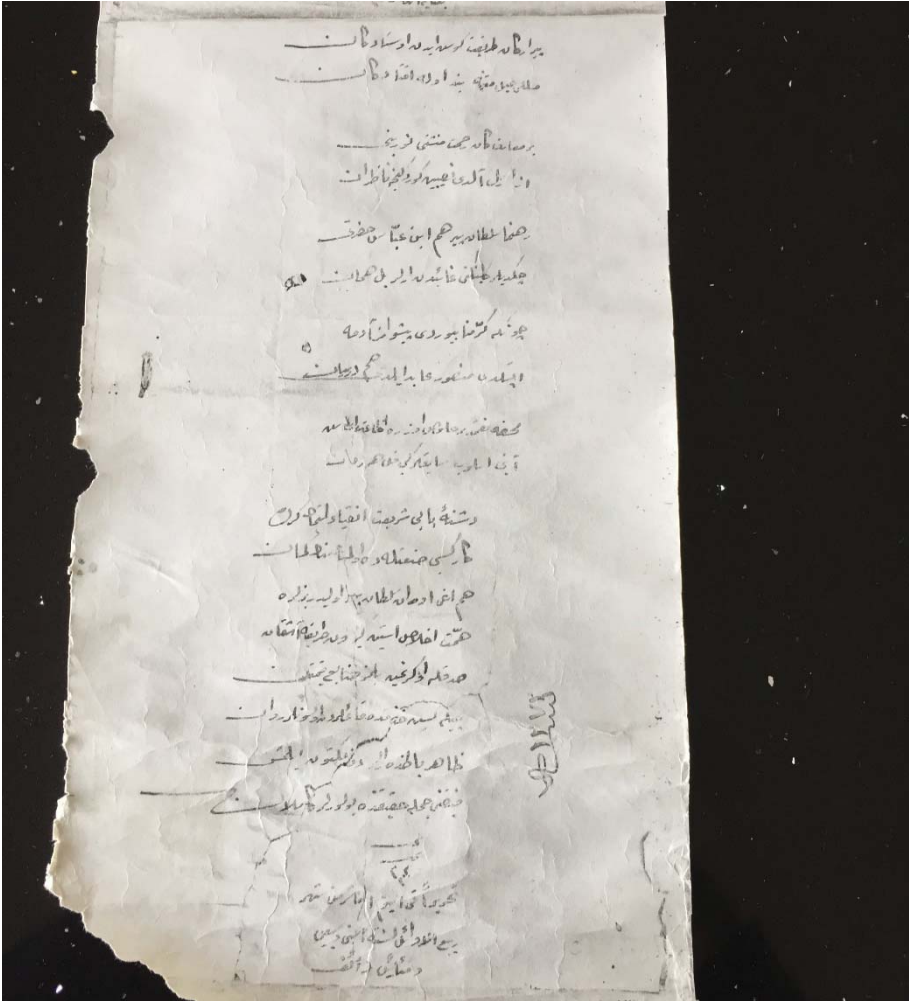
Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 15